

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
35/2019
31. august 2019

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

EPIDÉMIA MORU OŠÍPANÝCH
ROZŠIRUJE OHNISKÁ NÁKAZY
Strana 4.

SPOMIENKA NA A. HLINKU
V BRATISLAVSKOM RUŽINOVE
Strana 5.

PRÁVNÝ EXPERT JÁN CUPER:
ÚSTAVA JE KOLEKTÍVNE DIELO
Strana 6.

BÁJKA O NEZVLÁDNUTOM
PRISTÁVACOM MANÉVRI
Strana 8.

PREDESDA MS M. GEŠPER
NAD STOROČNICOU MATICE
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Z vlastenectva, ba aj z bežných prejavov národného povedomia si veľká časť slovenských novinárov uťahuje. Pre nich je „trendy“ iba názor veľkých hráčov svetovej politiky zo Západu, akoby platila historická nadradenosť ich myslenia nad všetkým, čo sa v guľatom svete deje. V tom svojom úboho zúženom obzore nevidia dominantné a zároveň protirečivé princípy politiky veľkých krajín. Ved' uvážte, ak by Angličania nasledovali vlastný prospech, nebolo by predsa brexitu. A to nie je nacionalizmus? A čo iné je uprednostnenie záujmov vlastnej krajiny pred čímkoľvek v Trumpovom motte Amerika first? A čo postoj Španielska k prirodzenej požiadavke Kataláncov? Nie je to prejav hrubého nacionalizmu, teda šovinizmu, a zároveň popretie jedného zo základných princípov demokracie – práva národov na sebaurčenie? Nie sú dôkazom nacionalizmu Nemcov a Francúzov výsledky volieb do vedúcich pozícií v EÚ? Znamená to, že americký nacionalizmus je a priori O. K., lebo je americký? A anglický, ktorý celé veky udržuje Irov v patologickom stave a Škótom nedovoľuje byť štátom a súčasťou Európskej únie, je v poriadku len preto, že sa to deje na Západe?

Ak jedna zo zakladajúcich veľmocí opúšťa veľkorysý projekt (mimočodom: aj ňou vymyslený) bez ohľadu na partnerov, dokonca možno aj bez dohody s nimi, je to prirodzene bezohľadnosť, inak sa to nazvať nedá. A ak pritom jasne sleduje svoje nacionálne záujmy, tak je to bezohľadný nacionalizmus. Lenže toto nepopulárne slovo sa ľahšie pripína na hrud' malým národom. Stačí, ak prejavia štipku vlastnej hrdosti!

V polovici tridsiatych rokov minulého storočia si Martin Rázus ako predstaviteľ Slovenskej národnej strany, formovanej zväčša evanjelikmi, podal ruku s Andrejom Hlinkom, vedúcou osobnosťou katolíckej a najväčšej národne orientovanej Slovenskej ľudovej strany. Tak vznikla možnosť dosiahnuť autonómiu Slovenska. Perspektíva návratu k pôvodnému projektu – federácii. Aj vtedy z nacionalizmu obviňovali Česi a svet nás, nie toho, kto dvadsať rokov Slovákov nepovažoval za národ. Rázus vtedy dovidel ešte ďalej: „Aj v prípade víťazstva komunizmu budeme tou malou rybou, ktorú žralok zožerie.“ A žraloky nemajú rady hrdosť malých rýb.

Ján ČOMAJ

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
35
9770862 882007

Cesta k vzniku samostatnej Slovenskej republiky viedla aj cez prijatie ústavy

Náš národný štát sa zrodil kultivovane

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: TASR

Nezabudnuteľným historickým momentom Slovenskej republiky sa stal akt podpísania Ústavy Slovenskej republiky 3. septembra 1992 v Rytierskej sieni na Bratislavskom hrade. Ústavu, štátny znak, pečať a vlajku Slovenskej republiky slávnostne priniesli Jozef Prokeš, Vladimír Baján, Milan Vtáčnik a Marián Anđel. Podpisali ju vtedajší predseda parlamentu Ivan Gašparovič a predseda vlády Vladimír Mečiar. Ústava SR bola na svete skôr, ako Slovenská republika dosiahla samostatnosť. Prijatá bola prvého septembra 1992 počtom stoštrnásť hlasov poslancov Slovenskej národnej rady.

Pred dvoma rokmi pri príležitosti štvrtstoročnice prijatia ústavy predseda NR SR Andrej Danko o nej povedal, že „nesie v sebe odkaz našich predkov, ktorí za národnú a štátnu svojbytnosť neúnavne a odhodlane bojovali“. Tiež pripomenul, že „naš národný štát sa zrodil kultivovane a pokojne“. Napriek tomu, že jej prijatie v roku 1992 bolo bezprostredným výsledkom turbulentného demokratizačného vývinu po Novembri 1989. Vtedy sa opäť ukázala problematika vzájomných slovensko-českých vzťahov a ich právneho riešenia.

PRELOMOVÝ ROK

V prelomovom roku 1968 prijalo Národné zhromaždenie pre Slovákov významný ústavný zákon č. 143/1968 o česko-slovenskej federácii, ktorý predpokladal prijatie samostatnej ústavy Slovenskej socialistickej republiky. Ibaže v duchu čoraz zreteľnejšieho nastolovania aj právnej unitarizácie štátu sa v normalizačných rokoch upustilo od tohto záväzku a Slovákom sa ako riešenie podsuvala tzv. trojediná ústava. Jej prijatiu zabránil až demokratizačný proces, a to aj napriek novým vlnám úsilia po roku 1990.

Zásadný medzník v živote Slovenska priniesol január 1990.

Historické okamihy v Rytierskej sieni Bratislavského hradu 3. septembra 1992 – Jozef PROKEŠ, Vladimír BAJÁN a Milan VTÁČNIK prinášajú text Ústavy SR, znak a pečať a v popredí sedia Ivan GAŠPAROVIČ a Vladimír MEČIAR, ktorí štátoprávny akt spečiatia podpisom ústavy.

Slovenská národná rada prijala vyhlásenie, ktoré sa stalo politickým rozhodnutím o vypracovaní troch samostatných ústav. Predsedníctvo SNR rozhodlo o založení Komisie pre prípravu Ústavy SR a za jej predsedu vymenovalo Karola Planka. Schválilo aj štyridsať jej členov. Zrodilo sa niekoľko návrhov ústav. Rok 1992 bol

miroriadne hektický a pre národno-štátny vývoj Slovákov kľúčový. Niesol sa v znamení predkladania Ústavy Slovenskej republiky na jednej strane, na strane druhej hľadania optimálnych modelov spolupráce dvoch národov v spoločnom štáte. Definitívny krach druhej cesty prinieslo odmietnutie zmluvy z Mílov vo februári 1992.

Krátko po voľbách v roku 1992, keď sa ich víťazom stalo HZDS vedené Vladimírom Mečiarom, bola ustanovená nová expertná komisia pod vedením akademika Milana Čiča. Pracovala v oveľa menšom zložení než Plankova. Boli v nej Vladimír Mečiar, Ivan Gašparovič, Ľubomír Fogaš, Milan Sečanský, Katarína Tóthová, Milan Janičina a Jozef Moravčík. Zapisoval a návrhy formuloval Štefan Grman. Milan Čič za veľmi dôležitý považoval fakt, že vo Federálnom zhromaždení bol prijatý ústavný zákon pre prípad, žeby došlo k zániku federácie a vytvoreniu úplne samostatných autonómnych štátov Česka a Slovenska. To bol novelizovaný ústavný zákon z roka 1968, ktorým došlo k decentralizácii moci federácie. Mnohé kompetencie federácie prešli do národných republik.

DEMOKRATICKÝ FUNDAMENT

Hoci Rada Európy gratulovala tvorcom Ústavy SR, že ide o demokratický dokument, na ktorý môžu byť hrdí, poslanci za KDH zaň nehlasovali. Z času na čas zaznejú výhrady k preambule ústavy od politických predstaviteľov najmä menšinových strán. Sú neopodstatnené, lebo ako sa pred rokmi vyjadril Milan Čič pre naše noviny: „Každý národ má prirodzené, neodňateľné sebaurčovacie právo vytvoriť si svoj štát. Nie národnosti.“

Viac na stranách 3 a 6

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Jána JANKELU, úspešného manažéra cestovného ruchu v Pieninách

Od Lamanšského prielivu k meandrom Dunajca

• Skončili ste s červeným diplomom univerzitné štúdium v Anglicku, kde sa vám otvárala skvelá profesionálna realizácia a kariéra, ale vy ste sa rozhodli vrátiť od „lamanšských vln“ k prúdom a pltiám na Dunajci. Čo vás na takýto krok pomklo, neľutujete ho?

S biotechnológiami zo SPU v Nitre som si na Slovensku ťažko hľadal uplatnenie. Keď som nepochodil ani vo finále konkurzu v liehovarnickej firme, s pocitom istej krivdy, skúsil som zahraničie. Vycestoval som do mesta Bournemouth na juhu Spojeného kráľovstva, kde som zanedlho získal miesto v hoteli Haven. Zrejme si ma domáci obľúbili, ponúkli mi ďalšie bezplatné štúdium a po absolútoriu som kariérne postúpil

na manažéra hotela. Počas dovolenky v Pieninách som zistil, že v Lesnici medzitým vyrástol krásny penzión, ktorý vedie môj ujo, a ten naliehal, aby som mu pomohol s prevádzkou. Poslúchol som a neľutujem.

• Goralská Lesnica v posledných desaťročiach zažíva obdivuhodný progres, stáva sa vyhľadávaným miestom domácich i zahraničných návštevníkov. Čo vy osobne popri nádhernom prírodnom prostredí zohľadňujete, aby boli návštevníci u vás spokojní?

Pobyt a práca na Ostrovoch mi dali veľmi veľa. Už nevidím nad hlavami turistov bublinu, v ktorej je napísaná suma peňazí, koľko z nich môžeme získať - ako mnohí iní.

• Zvykne sa vravieť, že každý vojak má v batohu maršalskú palicu... Na vašich pleciach je nielen počas vrcholiackej sezóny nemalá povinnosť. Určite však neriešite len dennú chatársku operatívu, ale hľadíte aj do budúcnosti. Čo v nej vidíte?

Chcem nadviazať na dobrú povesť, ktorú náš penzión má, a ďalej ho zveľaďovať kvalitnými službami. Pravdaže, už je čas založiť si vlastnú rodinu. Vďačný som priateľke Nine, mamke, nebohému ockovi a dvom sestrám, bez ktorých by som nebol taký a tam, kde som teraz. Som vďačný aj ujovi, že ma prehovoril, že sa rovnako ako v Anglicku môžem uplatniť aj doma.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 36/2019
SI PREČITATE

■ Pavol DUBČEK: Otec Alexander si vždy nadovšetko vážil čestných ľudí a poctivú prácu
■ Robert Seton-Watson obhajoval slovenský národ, demokraciu a mierové spolupráce
■ Návrh Programu Matice slovenskej na roky 2019 – 2021 s výhľadom do roka 2025

Reálne hrozí, že sa ako štát rozplynieme v globalizovanom svete

Tlakom sa dá čeliť, treba však chcieť

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Slovenskú cestu nenásilnej zmeny režimu v roku 1968 potlačili tanky spojeneckých vojsk paktu Varšavskej zmluvy. Hovorí sa jej sice Pražská jar, ale tá mala nielen slovenského lídra Alexandra Dubčeka, ale aj svoj predvoj v katolíckom prostredí. Jeho verejným prejavom bola Sviečková manifestácia 25. marca 1988.

Slovensko sa spod dominancie veľmoci vymanilo až v roku 1989 a dnes môžeme povedať, že bezmyšlienkovite hľadalo na Západ s túžbou stať sa slobodným štátom. Lenže Západ potreboval expandovať, Východ chcel slobodu. Pod tlakom mohutnej mediálnej kampane sme sa zaradili medzi čakateľov na prijatie do exkluzívneho klubu – Európskej únie, a niektorí politici boli schopní splniť aj najtajnejšie želania západných partnerov.

■ SPÄŤ DO CHOMÚTA

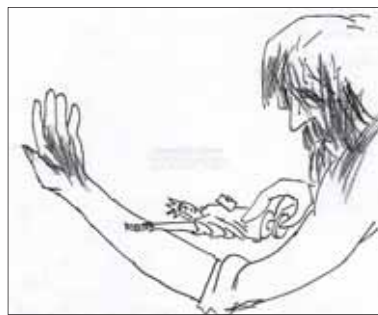
Prijali nás do EÚ i NATO, a tým sme sa dostali pod vplyv inej veľmoci. Okamžite sa to prejavilo

zmenou Ústavy SR, ktorá v prvej hlave, siedmom článku hovorí: „SR môže medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo na základe takej zmluvy preniesť výkon svojich práv na Európske spoločenstvo a Európsku úniu. Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky.“ Tento ústavný záväzok irituje mnoho slobodomyselných ľudí a poslanci za LSNS v tomto volebnom období aj podali v NR SR návrh na zmenu ústavy, ale neprešiel. Navrhovatelia zdôvodňovali svoj návrh tým, že veta: „Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť

pred zákonmi Slovenskej republiky,“ je v priamom rozpore s prvou vetou ústavy, ktorá definuje Slovenskú republiku ako „zvrchovaný, demokratický a právny štát“.

■ ČELÍME GLOBALIZÁCIÍ

Ústavný právnik Milan Hodás tvrdí, že pre pochopenie ústavy je kľúčovou myšlienkou „konštitucionalizmu, teda vlády ľudu prostredníctvom ústavy“. A pripúšťa, že „dnes v tejto oblasti čelíme komplikovaným interakciám postmoderného globalizovaného sveta“. Kladie si otázku, aký ľud a prostredníctvom akej ústavy si vládne. Milan Hodás dáva odpoveď aj na otázku, prečo sa štáty zbavujú svojich

kompetencií a prenášajú ich na nadnárodné spoločnosti. Hovorí: „V snahe akademicky reflektovať realitu, ktorá nás obklopuje, sme nútení hovoriť o teórii globálneho konštitucionalizmu, ktorá reflektuje na skutočnosť, že výkon moci, ktorý bol kedysi všeobecne spájaný so štátnou suverenitou, sa dnes presúva na iné organizácie a štruktúry nadnárodného systému politiky a páva.“

Podľa Jiřího Přibáňa, „v globálnej spoločnosti sa ústavný štát stáva len jednou z mnohých politických a správnych organizácií, takže jeho suverenita je len jednou z mnohých mocenských a normatívnych konštelácií v modernej

politike a práve“. Dnes sme priamymi svedkami toho, ako dochádza k ústavným interakciám na globálnej úrovni.

■ MECHANIZMY MOCI

Slovenská republika za krátky čas prekonala zmeny nielen svojho vnútorného systému, ale aj ako súčasť globálneho sveta. Nikto nás nenútil vstúpiť doň, ale treba si položiť otázku: mali sme na výber? Globalizovaný svet nevznikol zo dňa na deň. Vytvoril inštitucionálne mechanizmy moci, a je len na jednotlivých jeho článkoch, ako dokážu v tomto prostredí existovať bez väčšej ujmy na svojej národnej identite. Slovenská republika dosiaľ veľmi úspešne vzdorovala ratifikácii Istanbulskeho dohovoru, ktorý siaha na základnú bunku spoločnosti – rodinu. K tomu, aby spoločnosť lepšie chápala svoje postavenie v globálnom svete, však potrebuje nielen zdravé vedenie štátu, ale aj ústavou zaručenú pluralitu médií. Aby sa nestalo, že vývoj v krajine budú určovať oligarchické médiá, podriadené mocenským štruktúram globálneho sveta.

Štát sa púšťa do komplexných pozemkových úprav všetkých katastrov

Projekt na tri desaťročia za miliardu ročne

Ján ČERNÝ – Foto: Štefan KAČENA

Vykonať pozemkové úpravy treba ešte v 3103 katastrálnych územiach. Každoročne by mal štát spustiť pozemkové úpravy v sto dvadsiatich katastrálnych územiach počas tridsiatich rokov. Na Slovensku je takmer osem a pol milióna vlastníckych parciel.

Štát eviduje štyri a pol milióna vlastníkov pozemkov a vyše sto miliónov spoluvlastníckych vzťahov. Priemerný počet spoluvlastníkov na jednu parcelu je skoro dvanásť a jeden vlastník v priemere vlastní vyše dvadsať parciel. Pozemkové úpravy sú jediným efektívnym nástrojom na riešenie tejto katastrálnej rozdrobenosti pozemkového vlastníctva. Sú kľúčovým nástrojom na vyriešenie problémov slovenského poľnohospodárstva s tým spojeným a zároveň môžu naštartovať mnohé rozvojové programy obcí, ako aj malé a stredné podnikanie.

Rozdrobenosť pozemkov škodí a brzdí ekonomický rast. „Sceľovanie pozemkov, takzvané pozemkové úpravy, priniesú významné výhody vlastníkom, užívateľom, obciam, štátu i krajine. Či už pôjde o zhodnotenie pozemkov vlastníkov, realizovanie investícií, nižšie náklady pre štát pri výstavbe infraštruktúry alebo zlepšenie ochrany prírody a udržiavanie vody v krajine. Návrh, ktorý dnes schválila vláda, sme vypracovali spolu so špičkovými odborníkmi a je historickým míľnikom pri riešení najväčšieho problému vlastníckych vzťahov a pozemkového práva na Slovensku,“ povedala po prvom poprádzninovom

rokovaní vlády ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná.

■ VLASTNÍCKE KRITÉRIÁ

Rozhodovať budú jednak takzvané vlastnícke kritériá, ako je počet parciel na jedného vlastníka, počet vlastníkov na parcelu, priemerný počet parciel na liste vlastníctva na hektár, podiel špeciálnych kultúr poľnohospodárskej výroby, podiel poľnohospodárskej pôdy bez špeciálnych kultúr či podiel lesných pozemkov v katastrálnom území. Medzi takzvané užívacie kritériá v katastrálnom území potom patria počty žiadateľov o priame podpory, viacnásobné

Vidiecke katastre a rozdrobené parcelky v nich na prvý pohľad dokladujú, že to s pozemkovými úpravami nebude také jednoduché.

deklarácie, počty mladých farmárov, podiely výmery podnájomných pozemkov či podiely „bielych plôch“. Medzi mimozostné kritériá patrí podpora najmenej rozvinutých okresov, podpora plánovaného budovania infraštruktúry, ako sú cesty či železnice, podpora zadržania vody v krajine, ochrana prírody i podpora strategických investícií a priemyselných parkov.

■ PODSTATA ÚPRAV

Pozemkové úpravy podľa zákona zahŕňajú najmä zistenie a nové usporiadanie vlastníckych a užívacích pomerov, ako aj súvisiacich iných vecných

práv v obvode pozemkových úprav a nové rozdelenie pozemkov. Taktiež technické, biologické, ekologické, ekonomické a právne opatrenia súvisiace s novým usporiadaním pozemkov.

Finančné náklady na vykonanie pozemkových úprav v 3103 katastrálnych územiach by podľa materiálu rezortného ministerstva počas tridsiatich rokov mali dosiahnuť výšku 1,093 miliardy eura, teda ročne priemerne 36,4 milióna eura. Ak by sa proces mal o tretinu urýchliť, potom by počas dvadsiatich rokov bol drahší, stál by celkom 1,132 miliardy eura, teda priemerne ročne 56,6 milióna eura.

VŠIMLI SME SI

Po augustovom goralskom festivale v kúpeľoch Smerdžonka v Červenom Kláštore je počas prvého septembrového dňa v areáli penziónu Pieniny v pltníckej Lesnici pripravený pestrý program Stretnutia pasovaných goralov moderovaný hercom Ivanom „Tulim“ Vojtekom, ktorý na pódiu tamojšieho

Gorali na horách, pódiách a pltiach

Ceremoniál pasovania za gorala v Lesnici majú za sebou aj starosta Štrby Michal SYKORA a Štefan BIELAK, bývalý primátor Spišskej Belej. Akt vykonáva Ján GONDEK z poverenia obce pieninských goralov.

ľahom terajšieho majiteľa, ktorému v tomto roku prešovská Vysoká škola medzinárodného podnikania ISM Slovakia nie náhodou udelila čestný doktorát. Tých nových pasovaných goralov v Lesnici bolo za vyše tridsať rokov úspešného podnikania v tomto krásnom mieste Pieninského národného parku neúrekom. Pravda, každý si musel túto poctu zaslúžiť aj preukázaním úprimného vzťahu a istých recipročných služieb pri rozvoji a propagovaní tohto regiónu.

V sobotu 14. septembra sa pod záštitou primátora mesta Vysoké Tatry Jána Mokoša uskutoční štvrtý ročník čoraz populárnejšieho podujatia Goral na gory, kam na výstup zo Smokovca na Hrebienok a celodenný pestrý program prídu gorali zo štyroch krajín, siedmich krajov, z tridsiatich piatich obcí a, pravdaže, aj množstvo návštevníkov. Podujatie organizuje nezisková organizácia Obnova kultúrnych tradícií z obce Hniezdne a my sme radi, že medzi mediálnymi partnerov pozvali aj redakciu SNN.

Text a foto: Emil SEMANCO

útulného domáceho amfiteátra privíta Petra a Pavla Stašákovcov, Marcelu Lafierovú, Olivera Andrásyho, Štefana Wimmera a skupinu ABBA Slovakia. O dobrú zábavu sa postará aj tamojšia goralská muzika Flisok...

Skvelé pohostinné renomé hoteliera Jána Gondeka, založené aj na skutočnosti, že jeho pradedo Gaspar založil chýr splavov Dunajca na pltiach, zvyšuje tiež tradícia tunajších pasovaciech nových goralov, ktoré sú zas výborným marketingovým

Biskup Viliam Judák vyzval nielen spomínať, ale sa aj učiť od osobností

Inšpirujúci príklad kňaza Mateja Tučka

V roku 2003 vyšiel v Slovenských národných novinách článok, ktorým autor Vladimír Černák vyzýval kompetentné inštitúcie, aby venovali pozornosť zabudnutému hrobu kňaza a národného buditeľa Mateja Tučka. Autor vtedy pripomínal: „Už niekoľko desaťročí uniká pozornosti inštitúciám, ktoré by sa mohli pričiniť o obnovenie zabudnutého hrobu a umiestnenie pamätnej tabule. Matej Tučko si to zaslúži ako kňaz a národný buditeľ, ktorý sa usiloval povzniesť kultúru a vzdelanosť nielen obyvateľov svojej farnosti, ale aj Slovenského ľudu v širokom okolí.“

Reakcia práve Matice slovenskej bola rýchla a jasná. Ešte v tom istom roku pri príležitosti sto štyridsiateho výročia vzniku MS dali členovia matičného odboru Ivanka pri Nitre obnoviť hrob a zhotoviť pamätnú tabuľu s epitafom. Matej Tučko pôsobil v tunajšej farnosti v rokoch 1836 – 1845, jeho hrob však objavili až v roku 1980. Mnohí, ktorí dnes denne okolo neho prechádzajú, si možno ani neuvedomujú, že práve tu odpočíva osobnosť, ktorá bola blízkym priateľom Ľudovíta Štúra. Práve on pomohol Štúrovi podporiť jeho žiadosť vydávať Slovenské národné noviny s prílohou Orol Tatranský v časoch maďarizácie v roku 1845. V Nitre a okolí zbieral Tučko podpisy na petíciu za vznik novín, ktoré v Matici slovenskej vychádzajú nepretržite až dodnes. Petíciu Tučko doplnil požiadavkou o ich vydávanie v slovenskom jazyku.

Ivanskí matičiari obnovili pamätnú tabuľu pri príležitosti minuloročného dvesto dvadsiateho výročia narodenia Mateja Tučka, rímskokatolíckeho kňaza, dekana, národného buditeľa, bernolákovca, priateľa Štúrovcov, spoluzakladateľa spolku Tatrin. Od roka 2003 si však jeho osobnosť pravidelne pripomínajú

a starajú sa o hrobové miesto. Podujatie Spomienka na Mateja Tučka sa začalo slávnostnou svätou omšou, ktorú

ČO INÍ NEPIŠU

Obrad na uctenie kňaza národovca Mateja Tučka celebroval diecézny nitriansky biskup Viliam JUDÁK.

celebroval nitriansky diecézny biskup Mons. Viliam Judák. Na druhý deň spomienka pokračovala odhalením pamätnej tabule za prítomnosti hostí: zástupcu starostky obce Ivanka pri Nitre Stanislava Kureka a starostu obce Slovany Mareka Straku, rodiska M. Tučka. Obno-

venú tabuľu slávnostne posvätil miestny farár Pavol Linet za sprievodu Spevackej skupiny Ivančanka.

„Budme hrdí a vďační za to, že sme tieto národné a kresťanské hodnoty dostali, nech aj v dnešnom svete žijeme hodnoty, ktoré žili Matej Tučka a spolupatrónka Európy sv. Terézia Benedikta,“ povedal vo svojej kázni biskup V. Judák. O pozitívnom vnímaní činnosti Miestneho odboru MS v Ivanke pri Nitre svedčí aj fakt, že biskup Judák prijal pozvanie a odsľúžil svätú omšu podľa liturgického kalendára za sv. Teréziu Benediktu, ale aj za Mateja Tučka. Matičiarov, ostatných obyvateľov a veriacich vyzval, aby nielen spomínali, ale sa aj priamo učili od týchto vzácných osobností.

Podakovanie pri realizácii podujatia patrí obci Slovany či už za podporu jej starostom Marekom Strakom, alebo za zber archívnych podkladov Michalom Strakom.

Spomienka na Mateja Tučka sa uskutočnila s finančnou podporou Matice slovenskej, Domu Matice slovenskej v Nitre, sponzorstva Antona Zlenaya a Jozefa Haringa.

Text a foto: Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre

Vrchol pokrytectva mainstreamu

Roman MICHELKO

Nespornou politicko-mediálnou udalosťou uplynulého týždňa bolo „selektívne“ zverejnenie časti esemeskovej komunikácie medzi Mariánom Kočnerom a Alenou Zsuzsovou. Denník N, ktorý tento bezprecedentný únik z vyšetrovacieho spisu obhajoval akýmsi abstraktným verejným záujmom, však konal krajne pokrytecky a účelovo. Neplatí ani slovo šéfredaktora Denníka N Matúša Kostelného, že únikom chceli zabezpečiť, aby vyšetrovanie Kočnerových káz nešlo dostratená. Tie sú v súčasnosti pod takým drobnohládcom, že niečo také je vylúčené. Navyše, dnes je úplne jasné, že polícia má absolútne rozviazané ruky – Bodorovci, vedenie NAKA, Róbert Krajmer či Peter Hraško, teda pochybné figúrky, ktoré roky umožňovali rôzne nekalosti, sú už nadobro preč. Obskurne postavy – ako Marián Kočner či Ladislav Bašternák, teda už nadobro prišli o akékoľvek politické, policajné či justičné krytie. Takéto videnie reality sa však proti-

vládny mediám ani trochu nehodí, preto musia hrubou manipuláciou vytvárať novú realitu. No a v tomto křčovitom ťažení proti súčasnej vláde sa nezastavia na ozaj pred ničím. Tak predovšetkým, veľmi úzkym troj- až štvorpercentným účelovým výsekom údajnej komunikácie medzi Kočnerom a Zsuzsovou, pričom jej rozsah je vyše šesťsto strán, veľmi usilovne vytvárajú doslova fiktívnu realitu.

Skôr ako začneme analyzovať Kočnerovu komunikáciu, musíme si aspoň nakrátko priblížiť, čo je to za figúrku, ktorá sa celé ponovembrové obdobie poneviera v podnikateľskom či politickom polosvete, alebo v sivej zóne. Tohto „výtečníka“ sme mohli prvýkrát zaregistrovať v kauze Technopol I. Vo svojej podstate šlo o veľmi primitívny podvod, keď skupina kvázi podnikateľov „vďaka“ kontaktom na syna prezidenta Michala Kováča získala peniaze a nedodala tovar. Prejsť to malo po intervencii Michala Kováča mladšieho, ktorého otec bol v čase podvodu

predsedom Federálneho zhromaždenia a mal zabezpečiť úver pre Technopol, ktorý sa po sérii zlých obchodov potácal na pokraji krachu. Ako vieme, kauza sa skončila tak, že vyšetrovateľ „omylom“ skartoval vyšetrovací spis, obeť podvodu vrátane Kočnera dostali prezidentskú

KOMENTÁR

milosť, akurát že najviditeľnejšia figúrka celého podvodu – Michal Kováč mladší, bola zavlečená do Rakúska, kde mala byť na základe medzinárodného zatykača vydaná na trestné stíhanie do Mníchova. Pre neskutočné intervencie sa to nakoniec skončilo tak, že Michal Kováč mladší síce nikdy nebol v kauze Technopol oslobodený, čo naše prestituujuce médiá slovenským čitateľom dokonale zamlčali, ale ani nešiel sedieť, keďže trestom bolo prepustenie miliónovej kaucie. No a Kočner sa s vtedajšou protimečiarovskou opozíciou podielil tým, že čiastočne financoval

náklady na útek Oskara Fegyveresa, tuším sumou milión šilingov, z ktorých, podľa Petra Tótha, si polovicu ulial Róbert Remiáš. Náš Kočner bol teda za hrdinu a jeho podvody boli milostivo prehladané.

Potom sme mohli Mariána Kočnera zaregistrovať v kauze Gamatex, keď tesne pred voľbami 1998 chcel „ctihodnému“ Pavlovi Ruskovi zobrať Markízu. Podstata sporu bola ekonomická a vyplývala z hochštaplerstva Pavla Ruska, ale krajne pokrytecká opozícia z toho urobila „teátr“ pod názvom Zachráňme Markízu (pred zlým Mečiarom), ktorý, pravda, s tým nemal nič spoločné. Ale účel toto divadielko splnilo a Kočner bol zase na tej správnej protimečiarovskej strane. Jeho pokusy s kandidaturou na post primátora Bratislavy (sľuboval bezplatnú MHD; po x-rokoch sa o ten istý figel pokúsil Pavol Frešo) sa skončili debaklom.

Nasledovala ďalšia séria podvodov a pochybných obchodov, ktoré fungovali v úzkej spolupráci s Pentou, respektíve s jej bankou, ktorej prominentným klientom bol práve Marián Kočner. Ďalším z Kočnerových majsterštvok bola funkcia „hlavného kádového experta“ strany SaS. Predseda tejto strany – sekty, ho požiadal, aby prelustroval všetkých jej členov. Marián Kočner bol rovnako veľmi aktívny pri voľbe generálneho prokurátora Dobroslava Trnku, ktorého, mimochodom, navrhol predseda poslaneckého

klubu SDKÚ Stanislav Janiš – „iste“ bez vedomia a schválenia šéfa strany Mikuláša Dzurindu.

Skrátka, Marián Kočner sa v ekonomicko-politickom pološere pohyboval celých tridsať porevolučných rokov a dnes nám niektoré médiá vsugerujú myšlienku, že takáto figúrka je len produktom vládnutia strany Smer. Aj preto Denník N ani po viacerých výzvach nebol ochotný zverejniť všetkých šesťsto strán Kočnerovej komunikácie. Veľmi dobre vie prečo. Iste to vie aj taký Igor Matovič, ktorý si dobre spomína, čo natáral na návšteve u Kočnera v jeho rezidencii Five Star Residence. Keď sa mu pred nedávnom Martin Daňo vyhráždal, že ten rozhovor zverejní, pripustil, že to, čo tam povedal, môže znamenať aj koniec jeho politickej kariéry. Dostal však Kočner nedal súhlas na jeho zverejnenie.

Zdá sa teda, že Marián Kočner ešte ani zďaleka nevytiahol všetky svoje tromfy. Vie to on a veľmi dobre to vedia aj ľudia, ktorí s ním prišli do kontaktu a vedia, na akej časovanej bombe sedia. Ponovembrový politický vývoj nás však učí, že na Slovensku sa nič nedá natrvalo utajiť. Vedia to aj ľudia z opozície, a preto je možné, že pred voľbami vo februári 2020 toho vybuchne ešte veľa. A potom ani trápnučké mediálne manipulácie Denníka N skompromitované opozičné figúrky nezachránia.

Ústava je náš strážca slobôd

Ivan BROŽÍK

„My ľudia, iba my ľudia sme pánmi nad kongresom a súdmi! Nie preto, aby sme zvrhli ústavu, ale aby sme zvrhli tých, ktorí ju narušujú.“ Znie výrok Abrahama Lincolna, šestnásteho prezidenta Spojených štátov amerických...

Vo vzťahu k čomusi, čo civilizácie neskôr nazvali ústavou štátu, bol však prvým tvorcom Platón. V jeho ére to „čosi“ možno nazvať spisom Štát alebo ústava. Obsahuje z Platónovho pohľadu náčrt najlepšieho spoločenského zriadenia, ktoré považoval za uskutočnenie dokonalej spravodlivosti. Platón spolu so Sokratom a s Aristotelom boli presvedčení, že šťastné sú len tie štáty, v ktorých sa zachovávajú zákony, spravodlivosť a slušnosť.

O niekoľko sto rokov neskôr pribudol ďalší názor, dodnes rešpektovaný a v štátnych ústavách európskych civilizácií zakotvený. Prišiel s ním Aurelius

Augustinus, kresťanský teológ, spisovateľ, filozof a mystik, cirkevný otec. Jeden z najväčších mysliteľov, veď celý jeho život sa stal významnou kapitolou dejín filozofie a ľudského myslenia. Ide o kresťanskú mravnosť. Napokon, kresťanské hodnoty sú dodnes

POZNÁMKA

a zrejme ešte dlho (dúfajme) budú základom európskeho právneho systému. Kresťanstvo od Nového zákona hlása miernosť, toleranciu a poctivosť. Aurelius Augustinus zdôrazňoval slobodu ľudského srdca a svedomia, čím predznamenal vznik ľudských práv. Postupne sa formovala cirkev a s ňou aj cirkevné zákony označované ako kanonické právo.

Rimania sú všeobecne dominantne považovaní za tvorcov práva v dnešnom zmysle slova. Pozorovali,

ako sa utvárajú vzťahy medzi občanmi, medzi občanmi a štátom, zovšeobecňovali ich a vytvárali abstraktné vzory riešenia situácií a konfliktov. Formovali princípy práva, právne pojmy, pravidlá a vzťahy, čím vytvorili samostatnú vedu o práve – juris prudenciu. Cisár Justinian dal zozbierať texty rímskeho práva, a tak jeho zásluhou vznikla zbierka, ktorá v stredoveku dostala názov Corpus iuris civilis – známa ako Justinianov kódex (zbierka občianskeho práva). A nezabúdajme ani na Veľkú listinu slobôd – Magna charta libertatum, základný zákon anglickej stavovskej monarchie, ktorý 15. júna 1215 podpísal kráľ Ján I. Bezzemok. Tento dokument sa stal základom anglického a amerického práva, tvorí základný zákon anglickej stavovskej monarchie. Okrem iného ustanovoval, že nijaký slobodný obyvateľ nesmie byť prenasledovaný alebo zat-

knutý bez zákonného rozsudku. Zakazoval kráľovi bez povolenia šľachty vyhlásiť mimoriadne dane a považuje sa za začiatok demokracie v Anglicku. Mohli by sme spomenúť aj Plán Virgínia alebo tiež „Veľkoštatný“ plán. Prezentoval ho 29. mája 1787 guvernér Virgínie Edmund Randolph. Plán Virgínia vytvoril súdnu moc a dal obom – výkonnej aj súdnej moci – právo preskúmať a vetovať vnútroštátne právne predpisy.

V úvode spomenutý prezident USA Abraham Lincoln už vo svojej ére prezieravo varoval politikov: „Nezasahujte ničím do ústavy. Musíme si ju chrániť a brániť proti zásahom, lebo ona jediná je strážcom našich slobôd.“

To je veľmi dôležitý odkaz celým generáciám. Napokon, ústava Spojených štátov amerických je mimoriadne trvalý dokument, a preto aj mimoriadne rešpektovaný. Ústava Slovenskej republiky je mladá, čo by nebolo až také mimoriadne, no varujúce je skôr to, koľkokrát do nej už politici za tri desaťročia zasiahli. Stojí za úvahy zamyslieť sa nad tým, či jej tak neuberajú na vážnosti, či tak neobrusujú rešpekt občanov i inštitúcií voči nej samotnej. Je tiež strážca našich slobôd...

SPOZA OPONY

Na prvý pohľad je hlúposť spytovať sa, prečo si toľko médiá i ľudia pripomínajú august 1968. Ale keď si uvedomíme, že každý človek má predsa ten svoj august, svoj nielen osobný, ale aj osobitý deň, na ktorý v ničom nezabudol, vryl sa mu do pamäti. Jedným z nich je publicista Stanislav Vančo, ktorý sa po dlhých rokoch po auguste prihlásil, keď hľadali svedkov udalostí, ktoré sa odohrali v Bratislave na Šafárikovom námestí. Vančo tam zhodou okolností bol, v ten deň pricestoval z Trnavy, aby podporil kolegov v novinách. Netušil, že sa dostal do hľadáčka fotoreportéra denníka Smena. Ten fotografoval hádku muža s posádkou sovietskeho tanku vo chvíli, keď si rozdrapil košeľu. Vančo roky nevedel, že kdesi na zábere sa nachádza aj on. Opísal to vlni na stránkach SNN v rozhovore s Ankou Slávikovou. Vďaka tej fotke sa stal overeným očitým svedkom, overeným preto, lebo sa dostal do dokumentárneho filmu nemeckej spoločnosti ZDF. Autorom bol výrazný publicista Quido

Knopp. To on prišiel v sedemdesiatych rokoch do Bratislavy, to on vypátral meno človeka pred hlavnou tanku a zverejnil to vo filme veľkej európskej televízie.

Povedal mi, že má osobitý vzťah k dejinám strednej Európy,

Prečo si toľko pripomínáme august '68

Dušan D. KERNÝ

podporený aj tým, že jeho žena je z Maďarska, a tak má celkom iný pohľad na naše štáty než iní publicisti. Jeho motiváciou bolo nielen objaviť meno človeka pred tankom, ale aj meno fotografa: „Viete, to je jedna z fotografií storočia, keď sa robí film či kniha na túto tému, na tému sto najvýraznejších fotografických svedectiev o XX. storočí, táto fotografia z hlavného mesta Slovenska tam nepochybne patrí.“

Veľkorozmerná nemecká kniha Obrazy XX. storočia sku-

točne uverejnila fotografiu na dvojstrane v strednej knihe aj s tým, kde sa to odohráva, kto je ten muž pred tankom, jeho meno Emil Gallo, a aj to, že štyri roky po udalosti spáchal samovraždu...

grafiu muža pred tankom ako záber bezmenného demonštranta z Prahy, a ani po troch desaťročiach sa nikde neuvádza meno autora tejto svetoznámej fotografie Ladislava Bielika. Najpôsobivejšia fotografia roka 1968

Aké bolo moje sklamanie, keď kniha britského profesora Keitha Robbinsa Svet od roku 1945 ešte v roku 2001 vyšla s Bielikovou fotografiou na obálke bez uvedenia mena autora – a ako foto z Prahy. Francúzska spoločnosť, ktorá dávala dovedna publikáciu Sto fotografií, uviedla Bielikovu fotku ako snímku nemeckej agentúry DPA. Takých prípadov je celá séria. Medzi inými sa toho dopustil napríklad seriózny švajčiarsky literárny kalendár. Jednou z pikantérií je, že pri príprave výstavy v Prahe poslali dramatickú scénu z Bratislavy ako svoju snímku viedenský fotograf. Ešte v roku 2002 som v článku Príbeh ukradnutej fotografie napísal „zneuznávanie Bielikovho autorstva je časťou európskej neschopnosti vnímať strednú Európu v jej úplnosti!“

Príbeh sporu o Bielikovo autorstvo sa úspešne skončil napokon po desaťročiach až pred súdom, jedným z kľúčových svedkov, ktorého výpoveď rozhodla, bol niekdajší redaktor Smeny chýrny Slávo Kalný. Ten o tom vydal svedectvo aj v matičných Slovenských pohľadoch.

SEBAOBRAHA

Štátna veterinárna a potravinová správa v súvislosti s rýchlo pribúdajúcimi ohniskami nákazy afrického moru ošipaných nariadila masívny odstrel diviacej zveri aj nedovolenými prostriedkami. Odhliadnuc od samotnej realizácie tohto nariadenia je nevyhnutné upozorniť na viacero jeho aspektov. Diviacia zver sa pohybuje aj po okrajoch lesných porastov, často zachádza na polia, kde je v súčasnosti už zozbieraná úroda. Preto vŕstci, ktorí sa bežne pohybujú v tomto prostredí, by mali byť najmä za súmraku mimoriadne opatrní.

Vážne varovanie

Doterajšie veterinárne opatrenia šírenie moru ošipaných neprekazili.

Veľmi vhodné by bolo, aby nosili reflexné oblečenie, najlepšie motoristami dobre známe vesty. Ide o cykloturistov, turistov, hubárov a psičkárov. Najmä posledné dve skupiny podstupujú vysoké riziko – hubári pri zohýbaní môžu pripomínať štvornohú zver a psičkári zas musia do dôsledku rešpektovať všetky bezpečnostné nariadenia pre pohyb so psom v tomto území.

Osoba vodiaca psa by mala dbať na to, aby bol aj z väčšej vzdialenosti identifikovateľný ako spoločenské zviera. Mal by mať obojek, prípadne postrój, nemal by sa pohybovať vo vzdialenosti väčšej ako desať metrov od svojho majiteľa a pohyb za úsvitu či na sklonku dňa by mal byť v rizikových priestoroch obmedzený. Je logické predpokladať, že ak veterinári pristúpili k takémuto opatreniu, poľovnícke združenia a ich členovia ho budú v praxi naplňať – je to napokon aj ich povinnosť. Z minulosti je známych viacero prípadov, skôr nešťastných náhod, keď bol omylom postrelený človek alebo zastrelený pes. Je preto veľmi potrebné rešpektovať tieto nikde nepísané obmedzenia a v rámci prevencie zvoliť na pohyb v prírode bezpečnejšie lokality.

V týchto dňoch rozoslala Štátna veterinárna a potravinová správa Nariadenie jej ústredného riaditeľa Jozefa Bireša, v ktorom v nadväznosti na potvrdenie afrického moru ošipaných na území Slovenskej republiky v chovoch domácich ošipaných a u diviacej zveri prikazuje všetkým užívateľom poľovníckych revírov na území SR intenzívny lov diviacej zveri, pričom môžu použiť zakázaný spôsob lovu. Taktiež môžu loviť diviaciu zver na poľovníckych pozemkoch, na ktorých sa súčasne vykonávajú poľnohospodárske práce po predchádzajúcej dohode s užívateľom poľného pozemku.

Cieľom tohto nariadenia je obmedziť stavy diviacej zveri pri šírení afrického moru ošipaných u diviacej zveri. Nevzťahuje sa na poľovné revíry, v ktorých vecne príslušná Regionálna veterinárna a potravinová správa vydala zákaz lovu diviacej zveri.

(ib)

Lubomír KOTRHA sa už polstoročie živí kresleným humorom a karikatúrami

Kresliť do šuplíka by ma nebavilo...

Zhovárala sa Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: Lucia KOTRHOVÁ

Komunikuje s čitateľmi prostredníctvom viacerých periodík, no vari najčastejšie sa s jeho roztomilými kresbami stretávame na stránkach Slovenských národných novín, Literárneho týždenníka či Hospodárskych novín. Humorné obrázky, zhotovené originálnym a svojším rukopisom, ktoré už vyše polstoročia uverejňuje, možno rátať na desaťtisíce. Autor inteligentného výtvarného humoru, majster kreslených vtipov, kalendárov, plagátov aj dvadsiatich ilustračných knižných publikácií, ocenený na mnohých domácich aj medzinárodných súťažiach, uznávaný karikaturista LUBOMÍR KOTRHA (1950) sa podvolil odpovedať na otázky našich novín.

• **Maturovali ste na Strednej priemyselnej škole stavebnej v rodnom Trenčíne, kde doteraz žijete. Začali ste študovať architektúru na VŠT v Bratislave. Prečo ste sa tohto štúdia vzdali hneď na začiatku? Nebol to v socialistických časoch priveľmi odvážny krok ísť na voľnú nohu?**

Či to bolo odvážne, neviem. Urobil som to. Keďže som bol už v tých časoch finančne nezávislý a nástupný plat architekta sa pohyboval hlboko pod mojimi honorármi príjmami, tak som dal prednosť kreslenému humoru.

• **Svoj prvý kreslený vtíp ste publikovali sotva sedemnášročný. Co vám dodalo odvahy skúsiť takúto neprebádanú dráhu?**

Kreslil som už predtým. Ale nebol to kreslený humor. Potom som však v časopise MY (vychádzal v Prahe) naďabil na súťaž kreslených vtipov. Tak som tam nejaké svoje prvotiny poslal. Publikovali ich a prišiel aj slušný honorár. To ma povzbudilo.

• **Sledovali ste dovtedy tento žáner v našej tlači a mali ste aj nejaký vzor?**

Kupoval som Roháč a Dikobraz – iné humoristické časopisy v Česko-Slovensku vtedy ani neboli. Kreslený humor mal veľký priestor najmä vo vikendových vydaniach Smeny a Pravdy. V začiatkoch som kopíroval Stana Kochana a Vladimíra Renčina, ktorí v tých časoch boli zabehnutí autori.

• **V roku 1968 ste kreslili odušu. Nemali ste opletačky pre prílišnú aktivitu?**

Keď prišlo k okupácii, reagoval som na tieto udalosti vlastným kresleným humorom. Našťastie, nie všetky moje kresby, ktoré som do redakcie Trenčianskych novín doniesol, boli publikované. Lebo z mladíckej nerozvážnosti som pokreslil všeličo. No a v denníkoch mali svojich „bratislavských“ karikaturistov – kvôli aktuálnosti to bolo najideálnejšie riešenie.

V čase augustových udalostí boli

prázdniny, my decká sme mali veľa voľného času, a tak sme ho vyplňali po svojom. Po večeroch sme vápnom písali na cesty: „Zachvatčiky, idite „domoj!“ Na tankoch okolo vtedajšieho veliteľstva Východného vojenského okruhu sedeli nič netušiaci sovietski vojaci s ostro nabitými samopalmi. Chodili sme okolo nich, skrátka hrali

Karikaturista Lubomír KOTRHA

• **Dá sa z karikatúr a kresleného humoru vyžiť?**

Na voľnej nohe som od roka 1970, teda takmer päťdesiat rokov. Nuž, a čo sa týka vyžitia, do roka 1995 sa ešte ako-tak dalo, bolo kde publikovať. Dovtedy som mal päťdesiat percent príjmov z Čiech. Potom už išlo iba o živorenie. Preto to aj mnohí dobrí karikaturisti zabalili a začali robiť niečo iné. Ja som zaťal zuby a s tými zaťatými som odišiel aj do dôchodku!

• **Máte vlastný rukopis, podľa ktorého vás čitatelia poznajú. Ako sa karikaturista dopracuje k vlastnému výtvarnému štýlu?**

Dnešné moje postavičky sa ani trochu nepribližujú tým spred štyridsiatich rokov. Niekedy sa čudujem, že to vôbec uverejnili. A neviem si predstaviť, že by niekto dokázal rovnako kresliť po celý čas. Moja kresba sa stále vyvíja. Sice pomaly, ale isto. Už toho totiž toľko nenakreslím ako kedysi.

• **Dobrá, duchaplná, vtipná karikatúra má obrovskú silu**

a odtiaľ do fabrik spracúvajúcich drevo. Bola to jediná úzkokolajná elektrifikovaná železnica v celej strednej Európe. Známa a populárna aj u turistov a pacientov z kúpeľov, ktorí sa na nej prevádzali obdivujúc krásu Lubochnianskej doliny. Nádherný zážitok, vyše dvadsať kilometrov ste sa odviezli až pod Borišov a Čierny kameň, nadýchali ste sa čerstvého vzduchu Veľkej Fatry. Na lubochnianskej železnici slúžili slávn

Na potulkách po Slovensku

Peter ŠTRELINGER

mašínisti Baleja, Žihlavič, Vaňoch a Pišta Závsky. So synom posledného z menovaných Vladimírom sme teraz navštívili Lubochniu, aby sme sa pozreli na záračné oživotváranie. Lubochniansku železnici totiž v polovici šesťdesiatych rokov zrušili, vraj bola pre Štátne lesy nerentabilná, kolajnice sa rozobrali a zväčša aj rozkradli na stavby a ploty, lokomotívy odviezli kdesi do skanzenov a múzeí, vagóniky zhrdzaveli a skončili v šrote. Po vyše polstoročí zániku roz-

a veľký dosah. Uvedomujete si pri kreslení obrázkov, čo nimi môžete spôsobiť?

Pri kreslení myslím v prvom rade na to, či bude kreslený vtíp (cartoon) niekde publikovaný a či som sa s námetom nebral zbytočne. Pretože kresliť do šuplíka by ma nebavilo.

• **Zdanlivo nevinná kresbička môže trafenú hus veľmi rozčertiť. Nikto vás zatiaľ nezažaloval za utrpanie na cti?**

Dávam si veľký pozor, aby k tomu rozčerteniu u nikoho nedošlo.

• **Čo najväčšmi priťahuje váš zrak a následne provokuje vaše pero či ceruzku?**

Zrak – pekné ženy, pekné veci, dobré jedlo. A pero i ceruzku – dnešní politici, megapodvodníci, klamári...

• **Okrem dobrého nápadu čo ešte potrebujete pre svoju prácu?**

Pokoľ!

• **Svoje práce ste vystavovali okrem Slovenska aj v Českej republike, Maďarsku, vo Francúzsku, v bývalej Juhoafrici, Izraeli, Taliansku, Turecku. Kto zvyčajne organizuje takéto podujatia?**

Predpokladám, že fanatici a fanúškovia kresleného humoru... Tí potom zoženú sponzora, ktorý to celé zatahne.

• **Z mnohých súťažných prehliadok ste sa vrátili ako víťaz alebo ste boli medzi ocenenými, napríklad z tureckého Aksehiru ste si v roku 1988 odniesli prvú cenu, z talianskeho Cunea tiež prvú cenu, z macedónskeho Skopje druhú cenu, v japonskom Tokiu vám udelili hlavnú cenu Grand prix. Býva veľká konkurencia na takýchto súťažiach a s akými reakciami sa stretávate u divákov?**

Ak sa zúčastní sto autorov, tak konkurencia je. Ak je ich tam niekoľko tisíc (ako v Tokiu), možno to už pokladať za karikatúristickú olympiádu. No, a výhra je vždy len otázkou náhody.

A aké sú reakcie divákov, tak na to sa treba spýtať ich...

• **Nakreslili ste aj seriál večerníkov Dada a Dodo (1983 – 1991) pre STV. Aký osud ho stihol?**

Tie večerníčky bola pekná robota, i keď niekedy som s tým chcel seknúť. Ja nie som študovaný výtvarník, iba húževnatý samouk a niektoré pozadia scén mi robili problémy. Schválených bolo štrnásť pokračovaní, aj výtvarne urobených, ale prišiel rok 1989 a neboli peniaze na dokončenie posledných častí, animátori odišli za lepším zárobkom do Švajčiarska... Inak ja som aj autorom literárnych námetov Dady a Doda. Ale večerníčky asi niekde hnijú (zhnijú!) v televízii, pretože už dlho neboli reprizované.

• **Ako vznikala kniha Diagnózy XY a o aké diagnózy v nej šlo?**

V tých časoch som ponúkal na vydanie svoje kreslené vtípy všetkým možným i nemožným vydavateľstvám. Bezúspešne. Nehodilo sa im to raz preto a preto a potom pre niečo iné... Až v Osvete moja ponuka zarezonovala a skúsili to so mnou. O nijaké diagnózy nejde. Je to výber vtipov z lekárskeho prostredia.

• **S vašimi karikatúrami sa čitatelia stretávajú aj na stránkach Slovenských národných novín a Literárneho týždenníka. Už pri samotnom nápede alebo počas realizácie si predstavujete priestor, kde asi bude váš obrázok uverejnený?**

Také predstavy nemám. Kresby ponúkam všetkým redakciám a tie si vyberú, čo sa im hodí. Kreslené vtípy s textom v žiadnom prípade neposielam do cudziny.

• **Pred rokom ste vydali knižku karikatúr o futbale. S akými odovzdvami sa stretla?**

Keďže mám v archíve stovky vtipov na mnohé témy (zdravotníctvo, žena – muž, anjeli a čerti a najmä športové), skúsil som dať dohromady knihu futbalového kresleného humoru, blížili sa totiž majstrovstvá sveta v Rusku, a tak som ponuku rozhodol po slovenských vydavateľstvách. Záujem bol nulový, a tak som z toho urobil iba dvestostranovú e-knihu s názvom Futbal, ktorá sa už rok predáva kde-kade na internete. Zatiaľ som z predaja „nezbahotal“, a už ani neverím, že sa tak stane. Pred hokejovými majstrovstvami, ktoré boli tento rok na Slovensku, som to skúsil aj s hokejovými. Záujem bol tiež nulový.

Pre zaujímavosť uvediem adresu jedného z predajcov, kde si e-knihu FUTBAL možno pozrieť a prípadne i kúpiť: www.martinus.sk.

Kútnika-Šmálova, vedca a politika Augustína Mariána Húsku, pôsobil tu spisovateľ Maroš Madačov. Na starom mlyne v Hubovej môžete navštíviť známeho slovenského literárneho historika, muzeológa a prekladateľa a precízneho znalca latinského jazyka Juraja Chovana-Reháka. Počas návštevy nás obdaroval vzácnou knihou, vydanou v Matici slovenskej, ktorú preložil a pripravil na vydanie. Knižočka má dlhý názov: Žalospiev, v ktorom sa oplakáva nestálosť priateľa s prímenným Dafnis, čo od priateľstva odstúpil. Skladbu napísal kňaz Ján Valentini a vyšla k dvesto päťdesiatemu výročiu narodenia autora. Obdivovať na nej môžeme bravúrny preklad z latinčiny, ktorý prvýkrát po dvesto rokoch vychádza práve zásluhou Dr. Juraja Chovana i v slovenčine.

A aby sme neostali iba v Liptove pri Váhu, zabočme na Kysuce do Kelčova. Tu by som rád pozdravil najmä učiteľa Jurajmčovcov – Amáliu a jej muža Pavla. Založil a dlhé roky vedú chýrny súbor Kelčovčan. Pochodil s ním celú Európu. Pavol Kužma je nielen vynikajúci muzikant hrávajúci na husliach, gajdách, trombite, píšťalke, fujare a ďalších ľudových nástrojoch. Zozbieral stovky ľudových piesní nielen z Kysúc a zachránil ich pre budúce generácie.

V Kútoch sa konali jubilejné tridsiate slávnosti slovenského svätca Gorazda Na mieste zrodu národno-vlasteneckej tradície

Miroslav HOLEČKO – Foto: (mrs)

Tohoročný posledný júlový víkend na Slovensku patril jubilejným, už tridsiatym slávnostiam zrodu novodobej slovenskej tradície – svätogorazdovskej. Uskutočnili sa v záhorskej obci Kúty v sobotu a nedeľu 27. a 28. júla 2019 pod názvom Jubilejné tridsiate slávnosti svätého Gorazda. Jubilejné slávnosti v tomto „betleheme svätogorazdovskej tradície“ sa začali v sobotu 27. júla 2019 Farským dňom so spoločenským a športovým programom.

Jubilejné XXX. slávnosti sv. Gorazda v záhorskej obci Kúty sa konali pod záštitou predsedu MS Mariána GEŠPERA (druhý sprava) a Ing. Branislava VÁVRU (vpravo), starostu obce, ktorej už patrí prívlastok „betlehem svätogorazdovskej tradície“, čo potvrdzuje aj záujem a vzťah jej obyvateľov k sviatku sv. Gorazda.

Okrem iného to bola Výstava fotografií z doterajších svätogorazdovských slávností, nainštalovaná v budove farského úradu. V kultúrnom dome uviedli Divadelné predstavenie Rudolf Dilong: Gorazd. V scenáristickej úprave, réžii, návrhu a realizácii kostýmov a scény Márie Rosovej účinkovali mladí kútski divadelníci. Ich umelecký výkon diváci odmenili dlhotrvajúcim potleskom, ten, samozrejme, patril aj režisérke. Prvý deň slávností završila Hlaholská omša, ktorú v rímskokatolíckom Kostole sv. Jozefa Pestúna celebroidal Mgr. Dušan Dúbravický.

SLÁVNOSTNÝ RÁMEC

Druhý deň – 28. júla 2019 v nedeľu, slávnosti pokračovali v tom istom chráme slávnostnou svätou omšou s celebrantom Mons. Mariánom Gavendom, správcom farnosti Bratislava-Devin, koncelebroval Mgr. František Moško, správca farnosti Kúty. Počas omše účinkoval miestny chrámový zbor Scholla cantorum pod umeleckým vedením dirigentky Antónie Palkovičovej. M. Gavenda sa v svojej homílii

sústredil na význam a poslanie modlitby v živote kresťana a na historický a lingvistický kontext nášho národa v dejinách spásy.

Po svätej omši slávnosti pokračovali pri Pamätníku zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku. Zazneli tu slávnostné príhovory. Zástupca starostu obce Kúty Ing. Peter Procházka v stručnej histórii slávnosti pripomenul podiel zakladateľských osobností svätogorazdovskej tradície v Kútoch. JUDr. Marián Gešper, predseda Matice slovenskej, o. i. uviedol, že táto najvýznamnejšia národná ustanovizeň sa od začiatku etablovania tradície na celoslovenskej úrovni podieľala na realizácii jej jednotlivých ročníkov a aktivít. Zmienil sa aj o významných matičných činníkoch, ktorí pôsobili, resp. mali pracovný dotyk s Kútni: Andrej Radlinský – slovenský rímskokatolícky kňaz, jazykovedec, pedagóg, redaktor, fyzik, vydavateľ, náboženský spisovateľ, zakladateľ Spolku svätého Vojtecha, spoluzakladateľ Matice slovenskej, a Štefan Hanakovič – slovenský bibliograf. V rokoch 1956 – 1992

pôsobil v Matici slovenskej, 1990 – 1991 bol jej tajomník, 1991 – 1992 správca, 1992 – 2002 riaditeľ Spolku sv. Vojtecha v Trnave, 2003 – 2005 riaditeľ Diecéznej historickej knižnice biskupa Dr. Štefana Moysesu v Kláštore pod Znievom... Predseda MS na záver svojho obsažného príhovoru vyslovil prísľub ešte intenzívnejšej starostlivosti Matice na ďalšom rozvoji gorazdovskej tradície. Na slávnostiach v Kútoch sa za Maticu slovenskú zúčastnil aj jej správca a šéfredaktor SNN Mgr. Maroš Smolec.

PRÍSPEVOK KREŠŤANSTVU

PaedDr. Miroslav Holečko, predseda Spoločnosti svätého Gorazda a predseda prezídia Matice slovenskej, vyzdvihol prínos svätogorazdovskej tradície pre spoznávanie prapočiatkov národného, kresťanského a kultúrneho etablovania Slovákov, zároveň poznamenal, že naši predkovia prispeli svojimi učeními a vzdelaniami k šíreniu kresťanskej kultúry a vzdelanosti v celom vtedajšom slovenskom svete a dodal, že Konštantín

Cyriľ a Metod sa len a len za dielo, ktoré vytvorili u našich predkov stali spolupatrónmi Európy. K účastníkom sa v závere prihovril stály pútnik kútskych osláv z Moravy Vlastimil Nemeček, emeritný starosta mesta Podivín.

Predseda Matice slovenskej, predseda Spoločnosti svätého Gorazda a správca farnosti Kúty pri príležitosti Jubilejných tridsiatych slávností svätého Gorazda udelili subjektom a osobnostiam, ktoré sa zaslúžili o zrod a rozvoj svätogorazdovskej tradície, morálne ocenia v podobe medailí, pamätných listov a spomienkových darčiekov.

Bohatý program XXX. slávností zakončil akt Slávnostného otvorenia a posvätenia múzea s umeleckou produkciou Cimbalovej hudby Blažek – Mišurec, Ženskej speváckej skupiny Kútnica a Mužským zborom Kúcané.

Kútske slávnosti sa tohto roku konali pod záštitou JUDr. Mariána Gešpera, predsedu Matice slovenskej, a Ing. Branislava Vávrú, starostu Kútov. Ich organizátormi boli obec Kúty a Rímskokatolícka cirkev Kúty, Matica

slovenská Martin, Rada KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, Spoločnosť svätého Gorazda Bratislava, Cyrilometodská spoločnosť Bratislava a Miestny odbor Matice slovenskej Kúty.

CELONÁRODNÁ TRADÍCIA

Zrod svätogorazdovskej tradície Slovákov sa datuje do roka 1990, keď sa tu v záhorskej obci Kúty uskutočnila prvá aktivita tohto prepotrebneho snaženia na Slovensku – Deň svätého Gorazda. Zásľuhu na realizácii tejto dejinnej svätogorazdovskej aktivity majú predovšetkým vtedajší miestny kňaz Irennej Ciutti, regionalista Jozef Mikuš, starosta obce Štefan Palkovič a podpredseda SNR Ján Klepáč. Od roka 1991 bola „regionálna slávnosť“ povýšená na Celonárodné oslavy svätého Gorazda. Historický zrod svätogorazdovskej tradície na Slovensku odborne zdokumentoval J. Mikuš v referáte prednesenom na kolokviu Odkaz sv. Gorazda (Kúty, 1994), kde o. i. uviedol: „V nasledujúcom roku, a to zásluhou Miroslava Holečka a Národného osvetového centra, sa naše oslavy stali celonárodnými.“

Význam jubilejných tridsiatych slávností svätého Gorazda v Kútoch podčiarkuje skutočnosť, že sa uskutočnili pri príležitosti 1150. výročia úmrtia Konštantína Filozofa – svätého Cyrila, sto päťdesiateho výročia úmrtia Štefana Moysesu, prvého predsedu Matice slovenskej, stého výročia oživotvorenia Matice slovenskej a jubilejných XXX. svätogorazdovských dní na Slovensku a druhej Dekády svätého Gorazda na Slovensku 2015 – 2026, nad ktorými jedenásty raz prevzal záštitu exprezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič.

MNOŽSTVO PODUJAŤÍ

O význame fenoménu svätogorazdovskej tradície v našej spoločnosti svedčí o. i. aj to, že z inšpirácie jej realizátorov vzniklo v ostatných rokoch množstvo hodnotných umeleckých diel literárnej, výtvarnej, hudobnej proveniencie. K úspechom propagátorov myšlienok svätogorazdovskej tradície možno zaradiť aj skutočnosť, že najvyššie rezortné ocenenia v školstve nesú pomenovanie po sv. Gorazdovi (Pamätný list svätého Gorazda – udeľovaný študentom, Malá medaila svätého Gorazda a Veľká medaila svätého Gorazda).

Pripomenuli sme si osemdesiate prvé výročie úmrtia Andreja Hlinku Vytvoril zo Slovákov štátotvorný národ

Text a foto: Matej MINDÁR

V bratislavskom Ružinove sa 16. augusta 2018 v spolupráci s občianskym združením Dedičstvo otcov a so Spoločnosťou Andreja Hlinku uskutočnila v Parku Andreja Hlinku spomienková akcia pri príležitosti osemdesiateho prvého výročia úmrtia rímskokatolíckeho kňaza, politika a spoluautora Deklarácie slovenského národa Mons. Andreja Hlinku. Ako vedúca osobnosť boja za sebaurčovanie práva slovenského národa v Uhorsku a medzinovej Československej republike právom patrí medzi najvýznamnejšie slovenské osobnosti moderných dejín. Národná rada Slovenskej republiky uznala jeho zásluhu, že zo slovenského národa vytvoril štátotvorný národ.

Spomienková akcia sa uskutočnila pri pamätníku Andreja Hlinku, ktorý bol slávnostne odhalený 5. júna 2007 pri príležitosti šesťdesiateho deviateho výročia prinesenia Pittsburskej dohody na Slovensko. Po úvodnom hlahole zvonov pani Danieli Suchá z občianskeho združenia Dedičstvo otcov prečítala srdečné pozdravy od otca biskupa Mons. Alojza Tkáča, herečky Evy Kristinovej, členov prezídia Dedičstva otcov a od starostu a farára z Černej, rodiska Andreja Hlinku.

OTEC NÁRODA

Vo svojich pozdravoch neskrývali spokojnosť, že sme si týmto spôsobom uctili pamiatku otca nášho národa Andreja Hlinku. Po prečítaní pozdravov nasledovala modlitba Otče náš. Slávnosť pokračovala zaspievaním štátnej hymny Slovenskej republiky sólistom opery Slovenského národného divadla Ivan Ožvát. Poslanec NR SR Anton Hrnko vo svojom prejave zdôraznil, že to bol Andrej Hlinka, kto vytvoril zo Slovákov štátotvorný národ.

„Už osemdesiatjeden rokov Andrej

V bratislavskej mestskej časti Ružinov sa pri pamätníku Andreja Hlinku uskutočnila uprostred augusta spomienková slávnosť na otca národa.

Hlinka nie je medzi nami. Už osemdesiatjeden rokov Slováci, ktorí majú radi svoju vlasť, svoj národ, svoj jazyk, svoju kultúru a svoje bytie, spomínajú na Andreja Hlinku ako na otca národa. Keď ho na Nitrianskych slávnostiach vypli, tak povedal, áno techniku môžete vypnúť, ale Andreja Hlinku nevympnete

nikdy! Myslím si, že tento jeho prorocký výrok je stále živý. Jeho sochy dnes zdobia Slovensko tak, ako zdobili kedysi Slovensko jeho myšlienky. Sme povinní vo vzťahu k svojim otcom, dedom a pradedom aj voči našim deťom pokračovať v diele, ktoré začal Andrej Hlinka. My sme vytvorili Slovenskú republiku nie

preto, aby sme si ju dali niekým roztrhať, kto nemá cit pre slovenské veci. Andrej Hlinka bol zakladateľ politického hnutia, ktoré slovenský národ doviedlo na prah toho, že si vedel svoje veci spravovať sám. Dielo Andreja Hlinku žije v našej súčasnej štátnosti, žije tu v našom národe, a preto si ho treba čítať a vážiť a treba zaň aj bojovať.“

Za Spoločnosť Andreja Hlinku vystúpil so svojím príhovorom Pavol Stano. Na úvod sa poďakoval všetkým tým, ktorí si prišli dôstojne pripomenúť odkaz Andreja Hlinku. Hlavnej organizátorky pani Daniele Suhej z občianskeho združenia Dedičstvo otcov vyslovil zvláštne poďakovanie, pretože práve ona mala najväčšiu zásluhu na tom, že priebeh spomienkovej akcie prebehol bez väčších problémov. Jeho príhovor pokračoval prečítaním dvoch citátov Andreja Hlinku, ktoré vyjadrujú jeho postoje a vklad do slovenskej politiky. Prvý bol z roka 1907 keď sa rozchádzal s uhorskou Katolíckou ľudovou stranou.

ZRASTENÝ S ĽUDOM

„Ľudovú stranu rozumiem demokratickú s citom ľudu vzrastenú, som vždy a všade ľudový. Moje ľudáctvo nevrcholí brýzganím na politických protivníkov, ani sa nevyčerpá jalovou kritikou nepriateľa. Moje ľudáctvo je pozitívne. Pracujem za ľud a pre ľud všade. Som synom tohto ľudu, vošiel som z neho. Pracujem, bojujem, plačiem, teším sa s ním v práci za dobrobyt ľudu, vždy a všade podiel beriem. Nehľadím na svet z obloka fary ani panskej kúrie, ale leviu časť chcem brať v boji. Dnes sa utahujem od politiky Vašej, ale nie od politiky ľudovo-demokratickej, do tých čias, pokiaľ náš ľud nebude

natoľko politicky zrelý, že bude na svojich nohách vedieť chodiť a falošných prorokov odmršťovať.“

Druhý citát súvisel z praktickosťou Hlinkovho národovectva. Pavol Stano vo svojom príhovore pripomenul, že Andrej Hlinka okrem duchovného a hospodárskeho rozvoja slovenského národa podporoval aj zdravý telesný rozvoj. Nie je náhoda, že osoba Andreja Hlinku bola úzko spätá so slovenským kresťanským telovýchovným spolkom Orol. V čase blížiacej sa Hlinkovej smrti sa v Žiline konal tretí vzlet Orla. Tam prišla správa, že Andrej Hlinka je na smrteľnej posteli. Keď sa tento vzlet skončil, odišla delegácia Orla, vedená kňazom Alexejom Izakovičom, k umierajúcej Hlinkovi s nádejou, že ho ešte uvidia živého. Podarilo sa. Na smrteľnej posteli poslal svoj posledný odkaz pre orlov. „Len si nedajte drahu slovenskú mládež, nebojte sa a veďte ju. Nech sa cvičí nielen v cvikoch, zábavách a tancoch, ale nech myslí aj na svoju dušu. Pozdravte orlice a orlov. Posielam im svoje požehnanie.“

Krátko po tomto príhovore Andrej Hlinka odovzdal svoju dušu Stvoriteľovi. Pietna spomienka pokračovala kladením vencov k pamätníku Andreja Hlinku. Oficiálny program ukončil sólista opery Slovenského národného divadla Ivan Ožvát zaspievaním hymnickej piesne Kto za pravdu hŕí. Andrej Hlinka zanechal nezmazateľnú stopu v histórii slovenského národa. Jeho štátotvorný odkaz je dodnes prítomný nielen v našej štátnosti, ale aj v našej spoločnosti. Je našou povinnosťou tento odkaz chrániť a zachovať ho pre budúce generácie.

S ideou samostatného slovenského štátu sme intenzívne žili už od našich študentských čias

Docent Ján CUPER: Ústava SR vznikala ako kolektívne dielo

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív SNN

Docent práva Ján CUPER je jedným zo spoluautorov Ústavy Slovenskej republiky. Je spoluzakladateľom Spoločnosti slovenskej inteligencie Korene, ktorá spolupracovala s Maticou slovenskou pri presadzovaní myšlienky samostatného Slovenska. Za akademickú obec bol členom dvoch Plankových parlamentných komisií na prípravu Ústavy SR. Vo voľbách v roku 1992 bol za HZDS zvolený za poslanca Snemovne národov Federálneho zhromaždenia. Ako federálny poslanec sa podieľal na príprave ústavného zákona o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. SNN priblížil historické okolnosti prijatia najvyššieho zákona budúcej Slovenskej republiky.

• **Ústavný zákon č. 143/1968 o česko-slovenskej federácii predpokladal vo svojom článku 142 prijatie samostatnej Ústavy Slovenskej socialistickej republiky. Prečo k jej prijatiu počas dvadsiatich rokov tzv. normalizácie nedošlo?**

Samotná ústava z roka 1968 vznikla ako výsledok Pražskej jari a tlaku slovenských politických, kultúrnych a matičných elit na pražskú centralistickú vládu, pretože tzv. Novotného ústava z roka 1960 zlikvidovala akékoľvek výdobytky slovenskej autonómie, ale aj predchádzajúcej slovenskej štátnosti. Keďže ústavná novela vychádzala z marxisticko-leninistického sebaurčovacieho práva národov, nastali dve vážne prekážky zabraňujúce prijatiu samotných republikových ústav. Po prvé: v článku 4 bola zakotvená vedúca úloha komunistickej strany. Po druhé: všetky zákonodarné iniciatívy – či federálne alebo republikové, podliehali najskôr schváleniu komunistickou stranou, ktorá po zlikvidovaní Dubčekovho režimu prijatie dvoch republikových ústav odmietala. V našom právnom poňatí to bola socialistickej unitárna federácia, v ktorej platila jedna ústava pre tri štáty, čo bol paradox.

• **Ako sa formovala myšlienka slovenskej samostatnosti po Novembri 1989?**

Dvadsaťosem piateho novembra 1989 vydala VPN leták, v ktorom deklarovala, že vrcholným orgánom slovenského národa má byť suverénna Slovenská národná rada. O dva mesiace neskôr však VPN odvolala svoje pôvodné stanovisko. V tomto období sa štáto tvorná myšlienka začala konštituovať v Matici slovenskej. Pamätám si, ako ma vtedajší predseda MS Viliam Gruska povolal aj s profesorom Prusákom a požiadal nás, aby sme vytvorili návrh zákona o štátnom jazyku, ktorý mal byť základom ústavného systému Slovenskej republiky. Na nátlak Maticy slovenskej vstúpila do týchto emancipačných procesov aj Slovenská národná rada, keď prijala uznesenie, v ktorom poverila profesora ústavného práva Karola Planka a komisiu zloženú z poslancov a odborníkov, aby pripravili tak, ako to predpokladal článok 142 ústavného zákona o česko-slovenskej federácii z roka 1968 návrh budúcej Ústavy Slovenskej republiky. Ja som bol členom komisie od samého začiatku ako odborník za Právnickú fakultu Univerzity Komenského.

• **Aké výsledky priniesli tzv. Plankove komisie, ktorých ste boli členom?**

Vypracovali sme rôzne návrhy ústav, ktoré sme následne posunuli na celonárodnú diskusiu. Ľudia sa mohli slobodne vyjadriť. Posielali nám svoje pripomienky, ktoré sme ako odborní členovia komisie spracovávali a následne posúvali poslancovej časti komisie. Bola to pomerne rozsiahla celonárodná a politická diskusia, a keď niekto hovorí, že sme si ako HZDS sami vytvorili ústavu a vyhlásili samostatnú Slovenskú republiku, nehovorí pravdu. Ľudia mali pri tvorbe ústavy možnosť slobodne sa vyjadriť. Ako komisia sme niečo akceptovali a naopak niečo sme akceptovať nemohli. A keď sa tvorila po voľbách 1992 finálna verzia Ústavy SR, ako ju poznáme dnes, vychádzalo sa predovšetkým z predchádzajúcich návrhov, ktoré sme ako komisia spracovávali. Mali sme k dispozícii pomerne slušnú názorovú orientáciu spoločnosti, a čo je dôležité, pomerne veľká väčšina

občanov sa vyslovila za samostatnú Slovenskú republiku. Tvrdím, že Ústava SR je kolektívnym dielom, na ktorom pracovala politická, právnická, kultúrna a ekonomická elita slovenského národa. Nebola to ľahká práca. Ako expertná skupina sme všetky tieto návrhy spracovávali do jednotlivých článkov, ustanovení a hláv, ktoré potom poslanci SNR dali do takej podoby, o ktorej hovoril Milan Čič, že on jediný spolu s Ľubomírom Fogašom tvoril Ústavu SR. Na schválenie Ústavy SR bolo potrebných minimálne deväťdesiat hlasov. Museli sme preto akceptovať pripomienky aj SDL. Príčinom Fogaša a Weissu nesie náš zákonodarný orgán názov Národná rada Slovenskej republiky. Treba povedať aj to, čo nikto nechce dnes ani len spomenúť, že sme medzitým založili aj Spolok slovenskej inteligencie Korene, ktorý spolupracoval s Maticou slovenskou. Vďaka páňovi Deákovi, ktorý dával peniaze na vydávanie novín Nový Slovák, sme našimi článkami neustále prebúdzali slovenský národ.

• **Z čoho ste vychádzali pri tvorbe Ústavy SR?**

Pre každú ústavu je dôležitá kontinuita. Zaoberali sme sa týmto problémom na pôde Maticy slovenskej. Kontinuita vývoja znamenala asi toľko, že sme sa mohli ako národ prihlásiť od veľkomoravskej tradície akejsi imaginárnej slovenskej štátnosti cez uhorskú, v ktorej sme ako národ nič neznamenali, alebo habsburskú, cez prvorepublikovú, v ktorej nás integrovali a vytvorili z nás československý národ, až po hlinkovskú tradíciu, v ktorej sa vytvorila slovenská autonómia a z nej neskôr vznikla prvá Slovenská republika oklieštená o územia, ktoré si Maďari zobrali. Ja som vo svojom vystúpení argumentoval, že nie je sa k čomu prihlásiť, pretože sa nemôžeme prihlásiť ani k prvej Slovenskej republike, lebo by nás svet obviňoval, že sme klérofašistický štát. Preto som vo svojom vystúpení povedal, že sme jedine mohli vychádzať z kolektívneho sebaurčovacieho práva, ktoré sa dostalo aj do dvoch medzinárodných dokumentov Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a Medzinárodného paktu občianskych, politických, sociálnych a kultúrnych práv. Keďže Havlov návrh novej federálnej ústavy vychádzal len z individuálnych práv, potrebovali sme sa od niečoho odraziť. Preto sme na matičnej pôde pripravili ako prvú Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky, aby sme posunuli naše postavenie na vyššiu úroveň, pretože v tom čase sa aj na českej strane objavil niekto, kto bol ochotný s nami rokovať i o kolektívnych právach. Naša koncepcia bola taká, že sa najskôr prijme Deklarácia o zvrchovanosti, aby Slovenská republika a Slovenská národná rada boli na vyššej úrovni ako Federálne zhromaždenie. Medzitým vo Federálnom zhromaždení predložil Havel návrh novej federálnej ústavy, ktorá počítala s unitárnym českým štátom. A čo bolo horšie, poslanci Federálneho zhromaždenia schválili Havlov návrh ústavného zákona o referende, podľa ktorého sme mali dostať sebaurčovacie právo len vtedy, keby referendum prebehlo v celej federácii s tým, že by sa vyslovila nadpolovičná väčšina voličov za jej rozdelenie. Havel si to ešte poistil tým, že ďalšie referendum mohlo byť až o päť rokov. Dopadli by sme ako dnes Katalánci. Všetky by nás pozatvárali, pretože sme boli pod neustálym drobnohľadom Federálnej bezpečnostnej služby a, samozrejme,

Docent Ján CUPER ako tradicionalista zohľadňuje ústavnú prax starých demokracií a odmieta pričasté zásahy a účelové zmeny základného zákona štátu.

Havel by vyhral. Aj preto bolo dôležité získanie časti VPN na čele s Vladimírom Mečiarom na našu pronárodnú stranu. Našou zásluhou sme vytvorili z profederálneho Mečiaru pronárodného politika. Najväčšiu zásluhu na tom mal profesor Augustín Marián Húška. Toto bolo prvé víťazstvo pronárodných síl.

• **Na akých pilieroch mala pôvodne stáť nová slovenská ústava?**

Presadzovali sme konfederáčny štát založený na základe medzinárodnej zmluvy, ktorú mohol uzavrieť len suverénny štát.

• **Akú koncepciu presadzovalo Kresťansko-demokratické hnutie (KDH) na čele s Jánom Čarnogurským?**

Ústava KDH vychádzala z myšlienky tzv. dvojdomčeka, ktorú presadzoval český premiér Petr Pithart. Podľa jeho koncepcie mala tvoriť Českú republiku a Slovenskú republiku akási nepodarená konfederácia podľa vzoru Rakúsko-Uhorska z roka 1867. Jej vyvrcholením malo byť prijatie tzv. Milovskej zmluvy najvyššími orgánmi republikových národných rád. Bolo správne, že Predsedníctvo SNR neprijalo túto koncepciu, pretože Milovská zmluva odopierala Slovákom vlastnú zahraničnú politiku, vlastnú menu, a čo je podstatné aj vlastnú národnú banku. V konfederáčnej ústave môže byť len konfederáčna rada ako výkonný orgán a kongres delegátov tvorený z poslancov republikových národných rád. Milovská zmluva však počítala s poslancami Federálneho zhromaždenia a s poslancami národných rád, ale suverénom podľa tejto zmluvy mal byť len federálny štát. Federálna armáda mala ostať zachovaná, pričom česká strana nechcela pripustiť slovenskú domobranu. A čo je dôležité, suverénnemu štátu nemôže nikto určovať dane. V konfederácii môžu štáty prispievať na činnosť konfederálnych

orgánov len tzv. matrikulárnymi príspevkami podľa počtu obyvateľov alebo veľkosti ekonomiky, tak ako to bolo v Rakúsko-Uhorsku. Milovská zmluva však počítala s federálnymi daňami. Štátne rozpočty mali byť aj republikové, ale iba z dotácií, ktoré, samozrejme, mal určovať federálny minister financií. Toto všetko bolo neprijateľné pre slovenskú stranu. Konfederácia sa nikdy neuzatvára, ako to tvrdil Ján Čarnogurský, na základe štátnej zmluvy, ale na základe medzištátnej zmluvy, pretože štátnou zmluvou vzniká len federácia a nikdy sa subjekty federácie nestávajú subjektmi medzinárodného práva.

• **A čo Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky?**

Na začiatku roka 1991 ma poprosil Viliam Hornáček, aby som napísal znenie deklarácie, ktoré sme spoločne priniesli do Maticy slovenskej. Druhý návrh priniesol Vladimír Ferko s Jaroslavom Chovancom, ktorý bol v podstate zhodný s našim návrhom. Jediné, čo nám prekážalo, bolo, že v ňom napísali, že aj po vyhlásení slovenskej zvrchovanosti ostaneme verní federálnemu štátu. Vytvorili sme spoločný dokument, v ktorom sme vyhodili pasáže o vernosti k federácii. Roman Kaliský a Vladimír Ferko ako najstarší členovia našej skupiny zanesli spoločne tento dokument do Slovenskej národnej rady. Poslancami bol náš návrh prepracovaný do uznesenia, ktoré prijali proklamačným hlasovaním ústavnou väčšinou 17. júla 1992.

• **Ako by ste zhodnotili proces schvaľovania Ústavy SR prvého septembra 1992?**

Bol to úžasný pocit, na ktorý nikdy nezabudnem. S ideou samostatnosti sme žili už od našich študentských čias. Ako poslanec Federálneho zhromaždenia ste boli pri ústavnom rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky...

Po odmietnutí tzv. Milovskej zmluvy a zvlášť po voľbách v júni 1992 bolo každému jasné, že sa spoločný štát rozdelí. Neustále som pripomínal, že sa nemôžeme len tak rozísť. Sebaurčovacie právo je jedna vec, v ktorom deklarujete zvrchovanosť, lenže stále existovali tri štáty – federálny, český a slovenský. A čo s tým? Ste na jednej strane subjektom medzinárodného práva, ale ak nemáte medzinárodne uznané hranice a hraničné režimy, mohli by si susedné štáty nárokovať na vaše územie. Najviac sme sa obávali toho, že hneď na druhý deň po rozdelení, alebo lepšie povedané vystúpením z federácie, si Maďari okamžite začnú robiť územné nároky na naše územie. Na toto som aj vo svojich článkoch upozorňoval, že pri rozdelení štátu si musíme postrážiť sukcesiu, teda vstúpenie do práv právneho predchodcu najmä v oblastiach územia a hraničných režimov. Prijatím ústavného zákona o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky 25. novembra 1992 sme zdedili veľmi dôležité hraničné režimy zakotvené vo versailskom mierovom systéme. Pri písaní ústavného zákona sme vychádzali z Viedenského dohovoru o sukcesii štátov.

• **Ako hodnotíte Ústavu SR po dvadsiatich siedmich rokoch?**

Stotožňujem sa s tým, čo predomnou povedali múdri ľudia, najmä vo Veľkej Británii a USA, že ústava sa nemá tak často meniť. Napriek tomu, že sa stále objavujú diskusie o tom, či sa má súčasná spoločnosť riadiť názormi ľudí, ktorí nie sú už medzi nami, my konzervatívci tvrdíme, že tradícia je to, čo zabezpečuje kontinuitu. Ústava sa robí na niekoľko rokov. Pozrite sa na americkú ústavu. Je síce doplnená dodatkami, ale tie sa vyslovne týkajú ľudských práv. Tie sa vyvíjali a vyvíjajú. Nikdy však nemenili ostatné veci, ako napríklad činnosť ústavných orgánov. Preto som toho názoru, že základné ústavné prvky – ako politický, ústavný, právny a inštitucionálny systém, by sa nemali meniť, pretože ústava je spoločenský systém usporiadania nielen politických subjektov, teda štátu, ale aj ľudských práv, a to musí kontinuálne nejaký čas fungovať. Liberálny názor je, že ústava je účelový dokument na reformovanie spoločnosti, kde si môžete dať, čo chcete.

• **Zo strany liberálov a národnostných menšín sa objavujú názory, že preambulu Ústavy SR treba zmeniť...**

Existujú individuálne, individuálno-kolektívne a kolektívne práva, ktoré sú v našej ústave zakotvené, dokonca aj vo svojej preambule. Kolektívne sebaurčovacie právo môže vyhlásiť len národ. Museli sme v prvom rade povedať, že to bol práve slovenský národ, kto tento samostatný štát vytvoril, a nie občania, pretože občania je ťažko identifikovateľná entita. Vtedy občania SR boli podľa federálneho ústavného zákona zároveň aj občanmi Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Tak preto sme to tam jednoducho napísať nemohli. Ďalej je napísané, že je to štát slovenského národa a národnostných menšín. Je tam teda vyjadrený okrem národného aj občiansky princíp. To znamená, že Slovenská republika je štátom všetkých občanov SR. Na rozdiel od maďarskej a českej ústavy naša ústava obsahuje aj individuálno-kolektívne práva pre národnostné menšiny. Takže nikoho sme pri tvorbe našej ústavy v jeho základných právach neukrátili. Preto považujem aktuálne znenie preambuly za správne.

Listovanie a uvažovanie nad smetiarskou knižkou Alexeja Fulmeka Bol som dlho v Sme

Ako sa glajchuje a luxuje verejný priestor

Eva ZELENAJOVÁ – Sken: obálka knihy Bol som dlho v SME

Denník Smena mal do novembra '89 špeciálne miesto medzi celoštátnymi denníkmi. Bol avantgardný, najvýraznejšie sa v ňom odzrkadľovali spoločenské zmeny a nálady obyvateľstva. November '89 priniesol zlom. Hoci pochoval štvrtý článok ústavy o vedúcej úlohe komunistickej strany, redakčná vepéenka si za staronového šéfredaktora zvolila nomenklatúrny káder strany dovtedajšieho šéfredaktora Ľubomíra Chorvatoviča. Sám sa funkcie vzdal a na jeho miesto nastúpil ďalší straník Karol Ježík. S Ježíkom sa redakcia začala profilovať ako tvrdý zástanca spoločného štátu a pranierovať všetko, čo malo iný názor.

Do redakcie nastúpili nové tváre, písať politické komentáre bolo výlučným právom Róberta Kotiana a Mariána Bednára. Samozrejme, čechoslovakistov. Smena strácala čitateľov, nestrácala svoj cieľ. Ježík si za svojho zástupcu vybral mladého redaktora kultúrneho oddelenia Alexeja Fulmeka a začal sa boj proti národniarom a cirkvi. Najmä po voľbách 1992, keď ich vyhralo HZDS a postavilo sa do čela národno-emanipačného úsilia Slovákov. Fulmek to vo svojej knižke Bol som dlho v Sme potvrdzuje textom: „Smena sa vyprofilovala na antinacionalistickú a antixenofóbne noviny... bola striktné proti rozdeleniu Československa.“ Navyše: „Prirodzene denník Smena sa svojim kritickým postojom stal natrvalo nepriateľom Mečiarovho hnutia.“ Ak teda dnes tak často sľužujeme slovo nenávisť vo všetkých pádoch, ponovembrové vedenie Smeny a neskôr Sme stálo za jeho zasieváním do spoločnosti.

■ IKONY PODĽA SME

Rozložiť spoločnosť sa najlepšie darí cez rozklad mravnosti. Najlepšie cez sex a cirkev. Po zániku kádehákkeho Slovenského denníka, kde uverejňoval svoje články študent Teologickej fakulty Karlovej univerzity Marek Pribula, dostal priestor v Smene. Začiatkom decembra 1994 v článku pod názvom Pred kým zachrániť Slovensko, okrem iného napísal: „Učiteľ nemá právo odmietnuť učiť deti svojich politických oponentov. To nerobia ani kňazi. Ak by to tak bolo, dnes by v kostoloch zostali iba voliči KDĽ, DÚ, maďarských strán a DS.“ A vo svojich úvahách išiel ešte ďalej: „Kto vysvetlí babkám demokratikám, že ich viera, ktorú tak horlivo vyznávajú, im nie je nič platná, ak idú na druhej strane proti pravde, láske a všetkým morálnym zásadám tým, že – ako to povedal Anton Srholc – volia mravne padlých a skorumpovaných ľudí.“ Prax využívať padlých kňazov zneužíva denník Sme dodnes. Zo Srholca dokonca urobil ikonu mravnosti a vôbec mu neprekázalo, že bol agent ŠtB. Nie, lebo bol proti cirkvi, ktorú vyhlásil za poslednú baštu totality a najmä proti samostatnosti Slovenska.

Príbeh denníka Sme je príbehom zničenia slobody slova na Slovensku. A začal sa útokom na vtedajšiu proslovenskú vládu, ktorá vraj má záujem zlikvidovať smečko. „Stále s nami bojuje a chce nás zlikvidovať,“ povedal Alexej Fulmek o Vladimírovi Mečiarovi Georgovi Sorosovi počas návštevy Spojených štátov amerických. Bolo to v roku 1995 a v tom čase už mal Fulmek vybudovaný priateľský kontakt so slovenskou pobočkou Open Society Fund (OSF), ktorá však nemala dostatok grantových prostriedkov na krytie finančných potrieb denníka Sme. Ako píše Fulmek vo svojej knižke, riaditeľka OSF mu avizovala vznik úverovej organizácie Media Development Loan Fund (MDLF), „ktorá sa mala zaoberať podporou nezávislých médií v postkomunistickej Európe“, na ktorú sa Fulmek obrátil s požiadavkou o peniaze. Vraj v Sorosovej MDLF „nikto nezapochoval, že denník Sme z politického hľadiska spĺňa kritériá“ na poskytnutie úveru. O pätnásť rokov sa Fulmek stal členom jej rady. Čo asi to Slovensko stálo?!

■ MEDIÁLNA KORUPCIA

Denník Sme má svoje zastúpenie aj v Medzinárodnom tlačovom inštitúte (IPI), kde šéfredaktorka Beata Balogová zastáva funkciu podpredsedníčky výkonného výboru. Ak sa teda nejaká situácia v médiách na Slovensku nepozdáva smetiariom, rozpútajú tlak na vládu z medzinárodnej úrovne.

Kto by sa im aj postavil? Veď printový priestor dokonale sfúzovali, čiže pohltili. Fulmek: „V roku 1996 bol našim pomerne silným konkurentom aj denník Práca, ktorý sme neskôr kúpili.“ Padla Práca. A ako padli regionálne noviny? Fulmek uvádza, že „príbeh denníka Korzár bol nie nepodobný príbehu denníka Sme“. Nuž, pozrime sa na to, najskôr očami Fulmeka.

Korzó v Košiciach vlastnila záložná spoločnosť SAS Slovensko, ktorá pôsobila ako nebanková inštitúcia. „Denník sa profiloval ako kritické médium voči Mečiarovi...“ uvádza Fulmek. Prečo asi? Že nepodporoval nebankovky? Koncom roka 1997 začali VSŽ útočiť na podnikateľskú činnosť majiteľov denníka Korzó. Teda na nebankovku. Pod tlakom kritiky sa majitelia SAS rozhodli predať denník Korzó za symbolickú cenu VSŽ pod podmienkou, že ich viac nebudú napádať. Fulmek to hodnotí ako nový druh výpalníctva,

ANALÝZA

no skôr sa dá hovoriť o korupcii zo strany SAS – predáme vám denník a vy nám dáte pokoj. Ako sa teda denník Korzó ocitol vo Fulmekových rukách? On to opisuje takto: „Keď sa ľudia z VSŽ predstavili v redakcii ako nový majiteľ denníka, zavolať mi novinár Peter Schutz. Ponúkol mi stretnutie so zástupcom šéfredaktora Korza Petrom Bercikom a redaktorkou Janou Paulovskou. Téma: založenie nového denníka. Okamžite som súhlasil... Peter Bercik navrhol, aby naše vydavateľstvo financovalo štart nového denníka... Celý január som zabezpečoval všetkých zamestnancov Korza, že naše vydavateľstvo zoberie na seba akékoľvek právne dosahy, žaloby a súdne spory, ktoré by hrozili v súvislosti s nepriateľským odchodom Korza. V priebehu troch týždňov sme vytvorili redakčné zázemie... Napokon k nám prešli takmer všetci redaktori z pôvodnej redakcie Korza, okrem šéfredaktora Vladimíra Špinnera a zopár spolupracovníkov, vďaka čomu sa nám podarilo utajiť celú akciu a čo úplne znemožnilo novému vydavateľovi pokračovať vo vydávaní tohto denníka.“ A bolo.

■ FULMEKOVE OVCE

V Smene to trvalo trochu dlhšie, ale nakoniec pod silnou ohováračskou kampaňou smečka tiež padla. Denník Korzár začal vychádzať 3. februára 1998. Bulletin Slovenského syndikátu novinárov Fórum v tejto súvislosti uverejnil v čísle 2/2001 článok Ivana Matiu pod príznačným názvom: Ako zo slobodných novinárov urobiť stádočko oviec. V roku 2000 totiž došlo k zmene vydavateľa fúziou dvoch skupín a autor sa pozastavuje nad prechodom redaktorov Korzára od jedného zamestnávateľa k druhému. „Rozviazanie pracovného pomeru sa uskutočnilo na poslednú chvíľu dohodou s dovtedajším vydavateľom denníka Korzár (Prešovské noviny, s.r.o., Levočská 9, 080 01 Prešov) v záhlaví dokumentu, ale bez vysvetlenia s pečiatkou úplne inej, dovtedy celkom neznámej organizácie (Korzár, spol. s r. o., Dostojevského rad 1, 811 09 Bratislava) pod textom dokumentu. Toto má normálne

rozmyšľajúci človek podpísať? Takýto právny nezmysel?“ pýtal sa autor článku. Novinári, ktorí podpísali rozviazanie pracovného pomeru s dvojfirmou – lebo, kto bol vydavateľom Korzára? Prešovčania či Bratislavčania? – mohli podpísať pra-

sme spolupracovali,“ píše Fulmek. Kúpa sa nepodarila, ale inde to vyšlo. „Počas rokov 2002 – 2008 sme boli mimoriadne aktívni,“ chváli sa Fulmek. „Začalo sa to úspešnou akvizíciou denníka Práca.“ O prácu pri tom prišli všetci novinári okrem jednej – Kristíny Kúdelovej. „V roku 2005 sme ovládli aj Národnú obrodu,“ pokračuje Fulmek vo vytratúvaní titulov, ktoré pohltil denník Sme na ceste za jednofarebnosťou „slovenskej“ tlače.

Fulmek svoju knižku začína vraždou Jána Kuciaka. Telefonicky mu správu oznamuje Milan Dubec, šéf vydavateľstva Ringier Axel Springer. Fulmek mu hovorí: „... to nie je možné, to sa nestalo ani za Mečiar.“ Na konci knižky sa opäť vynára vražda Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej. Podľa Fulmeka „odhalila časť reality tejto krajiny. Všetkých nás spojila“. A zhrnutie: „Vraždu Kuciaka si asi objednal Marián Kočner.“ Zvláštne, keď parlament nezrušil milosť bývalého prezidenta Michala Kováča Kočnerovi, Fulmekov denník neprotestoval. Fulmekova spacificovaná tlač (novinári?) plnila zadanie. Už odvtedy odkedy Fulmek získal vplyv v redakcii. Najprv v Smene, neskôr v Sme. Aj v Sme sa to začalo jeho návštevami na oddeleniach a prehováraním redaktorov, aby podpísali rozviazanie pracovného pomeru s vydavateľom a potom podpíšu pracovnú zmluvu s novým. S kým, nepovedal. Nepovedal, že financovať denník bude finančný oligarcha. Nepovedal, že nadväzuje priateľské vzťahy so Sorosovou nadáciou.

■ NESKRÝVANÁ NENÁVISŤ

Fulmek nikdy nezastával práva novinárov, naopak, vždy ich brutálne potľáčal. V mene koho? Prečo? Z jeho knižky je evidentné, že najmä na porazenie politických síl obhajujúcich národnostné záujmy. Prvým, kto stál v ceste bol Mečiar. Preto sa pre Sme stal objektom nenávisť a krutej dehonestácie. K tomu, aby dostali spoločnosť pod kontrolu, museli predsa ovládnuť médiá. Printové tituly sfúzovali, do ostatných nasadili svojich ľudí. RTVS nevynechali. Stačí si pozrieť zoznam novinárov pracujúcich pre Sme. Fulmek je aktívny dodnes. Keď poslanci za Smer-SD predložili novú tlačovú zákona, aby sa doň vrátilo právo na odpoveď pre verejných činiteľov, Fulmek sa postavil proti. On nepotrebuje, aby sa v jeho novinách mohli politici brániť proti ohováraniu a dehonestácii. Jeho noviny tu nie sú na to. Na vlastnej koži som pocítila hyenizmus ich konania, keď som si 9. marca 1995 vedľa hlavičky novin prečítala inzerát tohto znenia: „Hľadáme psa, ktorý pohryzol poslankyňu Z. Zn. Za účelom vyznamenania.“

■ POSKOK SOROŠA

V závere knihy nezabudol Fulmek, vinou ktorého prišlo množstvo novinárov o prácu, pripomenúť, že mu mnohí vyčítali, prečo nevyhodil redaktora, keď sa mylí. „Nikdy som sa neuchýlil k takémuto kroku (výnimku tvoria plagiátori), vždy som vedenie redakcie presviedčal a upozorňoval na chyby..., ale nikdy som ich nepotreštal stratou zamestnania...“ Nuž, nedávno na pochode Hrdí na rodninu mi jeden športový novinár, bývalý kolega zo Smeny, povedal, že ho Fulmek vyhodil. Prekvapilo ma to, pretože kolega prešiel zo Smeny do Sme a ešte aj po odchode do dôchodku spolupracoval s redakciou. Opýtala som sa ho prečo? „Lebo som vyjadril počudovanie nad článkami o pedofílii.“

A na záver osobná poznámka: Fulmek ma v knižke nazval mečiarovská novinárka. Myslím si, že je to vždy lepšie ako byť Sorosovským poskokom.

POLEMIKA

AD.: DUŠAN KERNÝ, PREČO JE TRIANON NEPRESTAJNE TÉMA, SNN 27, 6. 7. 2019

So záujmom som si v SNN prečítal článok Dušana D. Kerného Prečo je Trianon neprestajne téma, ale darmo som tam hľadal to, čo hľadám vo všetkých podobných článkoch s maďarsko-slovenskou problematikou alebo tematikou o štátnom jazyku. Vždy v takýchto textoch hľadám zmienku o „menšinových“ školách v oboch štátoch a ich porovnanie. Ani čo by sa Slováci báli čo len raz napísať, aká situácia v oboch štátoch vládne.

Žeby sme boli až takí ustráchaní

Presne sa pamätám, že pár rokov po „nežnej“ sme boli v Maďarsku na oficiálnom zájazde (už neviem z akého dôvodu, len viem, že tam boli aj „pohlavári“ ako Markuš a vtedajší minister Hudec) a na „slovenskom gymnáziu“ v Budapešti nám s pýchou žiaci gymnázia predviedli slovenský folklórny program. Bolo to v podstate veľmi milé vystúpenie – až na „čistotu“ a výslovnosť slovenských textov. Čo chcem tým povedať? Vtedy som zistil a myslím si, že som nebol jediný, že zlú výslovnosť majú najmä preto, že je to nie je slovenské gymnázium, ale v podstate maďarské gymnázium s vyučovacím jazykom maďarským, kde sa slovenčina vyučuje len niekoľko hodín do týždňa, tak ako aj na Slovensku. Také gymnázium sa na Slovensku právom označuje ako „maďarské gymnázium“. Odvtedy uplynulo skoro tridsať rokov a nikomu zo zodpovedných ľudí to dodnes nenapadlo, či už len zo zamestnancov našich vyslanectiev, alebo konzulátov, alebo iných platených slovenských zamestnancov, ktorí boli za tie roky neraz v Maďarsku. Žeby sme boli až natoľko ustráchaní a tolerantní?

Ako to myslím? V rokoch 1953 – 1955 som chodil na Vyššiu školu pedagogickú v Bratislave na výtvarnú výchovu a slovenčinu. Vtedy spoločne so mnou na slovenčinu „chodili aj“ ostatné kombinácie, ako telocvik, samozrejme aj maďarčina. A čuduj sa svete! Už vtedy boli naši pedagógovia takí benevolentní či slepí, že im vôbec neprekázalo, že viacerí absolventi a absolventky, ktoré hrdo „promovali“, si skoro neboli schopní kúpiť po slovensky chlieb. Keď poviete, že prehánam, zaručene budete mať pravdu, ale bola to viac ako veľmi mizerná slovenčina a nikomu to neprekázalo. Žeby to bolo našou veľkorysťou alebo našou „holubičou“ náturou, alebo dokonca možno až prisloučnou „Kubovskou“ hlúposťou. Nie som si istý to presne napísať, ale niečo na tom zaručene bude.

Potom sa nemôžeme čudovať, že keď bol šéfom rezortu voľak ktorý predstaviteľ z maďarskej strany, vtedy sa na ministerstve hovorilo skoro len po maďarsky. Poviete, že prehánam? Skúste sa opýtať pamätníkov a dozviete sa pravdu. Pritom zákon o právach národnostných menšín presne definuje práva každej menšiny, takisto aj maďarskej na Slovensku, a dokonca slovenskej v Maďarsku. Prečo sa bojíme ozvať? Prečo sa naša menšina v Maďarsku a aj my za ňu nedomáhame práv, ako majú menšiny u nás.

Jano MRÁZ

Pri storočnici Štefánikovej tragédie nezaznelo oficiálne ani pol slovka o atentáte Bájka o nezvládnutom pristávanom manévri

Marta SLEZÁKOVÁ – Foto: archív SNN

Všetko je už známe.

Pri Bratislave v roku 1919 neexistovalo letisko. Vo Vajnorochoch bol veľký močiar. Tú plochu začal magistrát odvodňovať až v roku 1925...

Štefánik ťažkým bombardovacím trojmotorovým lietadlom Caproni 450 s dvoma talianskymi pilotmi a mechanikom na palube neletel na súkromnú návštevu k príbuzným. Letel služobne s nótou z vrchného velenia vojsk Dohody za generálom Piccionem, veliteľom talianskych vojsk na Slovensku, s ktorým Štefánikove légie oslobodili „územie na východ od rieky Moravy“ a o Bratislavu bojovali ešte niekoľko týždňov po uzavretí prímieria až do Vianoc 1918. Lebo Maďari sa južného Slovenska nechceli vzdať. Letel urovnať medzinárodný konflikt ako „poverená osoba“ nadriadená Piccionemu aj francúzskemu generálovi Pellému, za ktorým mal pokračovať do Prahy.

Piccione pred odchodom Štefánika z Paríža do Ríma lokalizoval mu „pevnú suchú pôdu“ vhodnú na pristátie pri obci Ivanka, šesť kilometrov za vajnorským močiarom. (Fonogram je v diplomatickom archíve v Paríži.) Ale Štefánik kvôli celonárodnej slávnosti sadenia slovenskej Lipy slobody v Skalici preložil plánovaný odlet z Padovy do Udine o sto kilometrov bližšie k Slovensku – bez medzipristátia vo Viedni mohol doletieť o deväťdesiat kilometrov ďalej na riadne vojenské letisko zdedené po c. k. armáde v Nitre. Z Nitry je len o kúsok dlhšia cesta do Skalice než z Bratislavy – odtiaľ generál Piccione toho dňa predpoludním odišiel s celým svojím štábom vlakom do Skalice. Kvôli slávnosti mal Štefánik v lietadle generálsku šablú...

Štefánika v Bratislave nikto nečakal, lebo tam nemal čo robiť. V slávnostne vyzdobenom meste v Skalici, tam po vzniku Česko-Slovenska krátko sídlila prvá Dočasná vláda, na železničnej stanici členovia Sokola hudbou a spevom, chlebom a soľou a pohárom červeného vína vítali prichádzajúce delegácie.

Z úst žiadneho verejného činiteľa ani renomovaného historika počas celého „štátneho Roka Štefánika“ pri stom výročí jeho tragédie nezaznelo ani pol slova o atentáte. Len samé skostnatené frázy o veľkej osobnosti slovenskej histórie. Len slovenskej, nie svetovej histórie. Načo by Slovákom bola veľká osobnosť svetových dejín!

Ani štvrt' slova o tom, kto bol Štefánik naozaj. Významný astronóm na vrchole svetovej vedy, v prvej svetovej vojne za tri roky urobil závažnú kariéru z vojaka na generála. Zozbieral armádu dobrovoľníkov väčšiu ako Alexander Veľký a postavil sa s nimi

Rozbité a zhorené lietadlo Caproni 450 na mieste katastrofy v katastri Ivanke pri Dunaji, ktorú sa oficiálne miesta a propaganda už sto rokov usilujú vykresliť ako zhodu nešťastných okolností, ba dokonca ako zlyhanie posádky.

vedľa mocností zbúrať starý svet. Štefánik 4. mája 1919 letel ako vrchný manažér mocností Dohody, poverený urovnať medzinárodný konflikt medzi tromi štátmi – Česko-Slovenskom, Francúzskom a Talianskom. Mŕtvy Štefánik konflikt nemohol urovnať.

Malo to za následok odstúpenie Talianska od Dohody. Mussolini sa spojil s Hitlerom a mocnosti Západu zradili Česko-Slovensko. Bola druhá svetová vojna.

Slováci dodnes nevedia, akým veľkým hráčom na javisku svetového diania bol Štefánik.

Bájka o tom, ako Štefánik „letel a nedoletel“ na letisko do Vajnôr, platí sto rokov. Slovákov aj Čechov zaviedla na falošnú stopu a sfaľovala svetovú históriu. Stojí na fonograme, ktorý je v archíve V. Šrobára. Poslal ho Štefánikovi francúzsky pobočník Fournier na letisko do Udine. Z Paríža ho ktosi odveľil cez Prahu do Bratislavy koncom apríla, keď Štefánik bol už v Ríme. Tento druhý fonogram dokumentuje, že Fournier lokalizoval a pripravil Štefánikovi „pristávište“ pri obci Vajnory – s pomocníkom Levisom tam vraj chodil klášt' pristávacie T-éčko niekoľko dní, lebo „nevedel presne, kedy jeho šéf príletí“, a keď videl Caproni 450 (Ca.3) nad Bratislavou, ponáhal sa zapáliť olej v sude, aby dym presne určil smer vetra. Fournier vypovedal, že keď „lietadlo bolo už nad našimi hlavami“, videl, ako „nezvládlo pristávaný manéver a spadlo z výšky asi sto až stopäťdesiat metrov“.

Táto výpoveď je taká nehorázná lož, že je neuveriteľné, ako mohla prežiť sto rokov. Až také dlhé má nohy. Nikto, kto by stál „na letisku vo Vajnorochoch“ (aj keby tam bolo letisko, a nie močiar) a mal „nad hlavou“ lietadlo, ktoré nezvládlo pristávaný manéver, nemohol vidieť to lietadlo spadnúť o šesť kilometrov ďalej za lesom pri Ivanke.

Falošnú výpoveď potvrdili aj ďalší

známy iný dôvod na atentát ako Štefánikove nehody s Benešom.

Nebolo známe, že Beneš v Paríži vyrobil medzinárodný konflikt pre Štefánikove légie v spolupráci s dvojím francúzsko-americkým agentom Berthelotom. Nebolo známe ani to, že úporná snaha Štefánika urovnať konflikt bola proti záujmom USA. Už na mierovej konferencii v Paríži plánovali druhú svetovú vojnu. Začiatkom apríla 1919 Beneš z Paríža napísal Masarykovi do Prahy: „Američania sa nezúčastnia, možno ani Angličania, boj bude na európskom kontinente všetkých proti všetkým.“

Ten list je v archíve v Prahe. Zverejnil ho vo svojej knihe E. K. Kautský. Už niekoľko rokov je to všetko známe.

Telo mŕtveho generála Štefánika, ktorý sa ponáhal do vlasti vonkoncom nie na zdvorilostnú návštevu, ale s dôležitým poslaním, ktoré nemuselo byť vtedajším mocnostiam a ich predstaviteľom „po chuti“ a netešili sa na neho ani viaceré vládne špičky nového štátu Čechov a Slovákov.

dvaja falošní svedkovia – robotníci pracujúci „na hangároch“, tie sa vo Vajnorochoch mohli stavať najskôr v rokoch 1926 – 1927. Až vtedy sa začala vyšetrovanie. Lebo neodbytný svedok Lechta nasilu chcel svedčiť o delostreleckej palbe a dobýjal sa s tým až do Prahy. Potom bol šikanovaný, emigroval bez pasu do Maďarska a bol obvinený ako maďarský špión.

Existuje mnoho výpovedí, úradne potvrdených a protikladných. A ešte viac výmyslov, ktoré pribudli vinou ľudskej fantázie, ako „sa stalo“ to, čo dodnes nie je objasnené. Úradná komisia ignorovala správu talianskeho experta Zappelliniho, ktorý hneď na druhý deň prišiel zistiť, čo sa stalo, a vylúčil vietor či poruchu lietadla. Bol to najlepší stroj, aký Taliani mali, a piloti, ktorých si Štefánik vybral, boli elitní skúsení piloti zvyknutí cez vojnu pristávať v oveľa horších poveternostných podmienkach. Nebolo známe, že Štefánik letel s nótou na urovanie medzinárodného konfliktu „prijateľnou“ pre všetkých, podľa návrhu, ktorý on sám vypracoval a v Dohode dosiahol, že ho schválili a podpísali vrchní veliteľia francúzskych a talianskych vojsk. Nebol

A Taty stoja tak, ako stáli. Hromy nebijú. Vôbec nezahrmelo. Ani sa nezabýslo.

Sto rokov nebolo celkom nič známe o osude veliteľa delostreleckej batérie Skydánka. Nepatril medzi tých svedkov, ktorí hovorili, že na Štefánikovo lietadlo strieľali vojaci z kasární v meste a piloti mávali bielymi vreckovkami. Niektorí videli, že jeden z pilotov mal omotanú hlavu bielym obvazom a lietadlo malo poškodené krídlo. Skydánek vypovedal, že „o žiadnej streľbe nič nevie, lebo v ten deň nebol v kasárnach, vrátil sa až po havárii“.

Čudesné, „nepochopiteľné“ pol hodiny trvajúce poletovanie Caproni 450 (Ca.3) nad Bratislavou bolo úradne vysvetlené tak, že posádka pozdravovala obyvateľov. Márne miňali benzín. Nenašli miesto na pristátie. Len čo sa zniesli nad nejakú voľnú nezastavanú plochu, hneď zasa vzlietli – znova na nich strieľali hliadky. Plán atentátu vyšiel, ako bolo treba. Bolo treba poškodiť lietadlo, zranit pilotov, aby museli núdzovo pristáť – ale nedovoliť im pristáť v meste. Zaleteli aj nad Fournierom pripravené „pristávište“ pri Vajnorochoch, aj

odtiaľ odleteli. Bolo treba nahnať Štefánikovo lietadlo tam, kde mu Piccione lokalizoval suchú pevnú pôdu.

Viacerí svedkovia hovorili, že cesta z Bratislavy do Ivanke bola uzavretá vojakmi, nikoho po nej nepustili. Známe je svedectvo o „záblesku“ nad lesom pri Ivanke a že niekto vyhodil z lietadla tašku a vyskočil alebo vypadol – Štefánikovo telo sa našlo niekoľko metrov od lietadla. (Originál nóty, ktorú niesol na Slovensko a mal s ňou pokračovať do Prahy, neexistuje. V archíve je len nepodpísaná kópia, nijaký návrh na urovanie sporu pri nej nie je.)

Veliteľ delostreleckej batérie Skydánek nepatril medzi tých svedkov, ktorí „pomreli divnými smrťami“ za svoje svedectvá, ani neemigroval zo strachu pred postihom ako telegrafista, ktorý prijal depešu o „nepriateľskom lietadle“, na ktoré treba strieľať. Skydánek nebol ani šikanovaný a perzekvovaný ako svedok Lechta. Skydánek pristo zmlzol. Stratil sa z pozornosti verejnosti. Oficiálne bola priznaná len streľba z pušiek „omylom“, lebo ktosi si pomýlil taliansky štátny znak s maďarským. Rýchlopalné delá, na ktorých tvrdohlavo trval Lechta, úrady „maďarskému špiónovi“ neuznali.

Pravda o Štefánikovi ostala utopená pod povrchom histórie.

V štátnom „Roku Štefánika“ sa našli slovenskí historici, ktorí razia tézu – „prestaňme heroizovať Štefánika!“ A našli sa aj novinári a umelci, ktorí si zgustli na dehonestovaní osobnosti Štefánika. Naservirovali verejnosti „pikošky“ z jeho osobného života aj vyslovené klamstvá, znevážili veľkú osobnosť nielen slovenských, ale i svetových – sfaľovaných dejín. Ktosi v televízii si dovolil povedať, že Štefánik sa len tak flákal po svete a robil dlhy, ktoré musela splácať jeho matka. Nepočula som, že by v tej súvislosti niekto spomenul, že Štefánik vybudoval observatórium na Haiti a čs. vláda ani prstom nepohla, aby jeho matke pomohla vymôcť peniaze za ten jeho majetok...

Všetci oficiálni štátni činitelia aj historici stále dokola opakujú bájku o súkromnej návšteve Štefánika a „nezvládnutí pristávacieho manévru“ na letisku vo Vajnorochoch.

Tento horor o Štefánikovi som nedávno rozprávala v spoločnosti svojich spolužiačok zo strednej školy, do ktorej sme spolu chodili pred vyše šesťdesiatimi rokmi v Bratislave, väčšina z nich dochádzala z okolia. K tomu som si vzdychla: „Škoda, že ten Skydánek sa stratil. Osud veliteľa delostreleckej batérie by mal k tomu čo povedať.“

Na to jedna moja spolužiačka, Pezincanka, vyhrkla: „Ten Skydánek bol zavretý v psychiatrickom ústave v Pezinku. Moja teta tam pracovala v kancelárii a on im pomáhal s administratívou.“ Ani keby ho mučili, nemohol zmeňiť svoju úradne zaznamenanú výpoveď – že „o žiadnej streľbe nič nevie“. Bolo by to svedectvo bláznov...

Zdroje: archív niekdajšieho bratislavského Aeroklubu Zväzarmu, archív mesta Skalice, knihy, internet, informácia od historičky Dr. Ferenčuhovej o dvoch fonogramoch a vlastné poznanie.

Mesto Zvolen, Zvolenská kultúrne centrum,
Matica slovenská a OZ Štúrův Zvolen

XXVII. NÁRODNÝ VÝSTUP NA
PUSTÝ HRAD

100. výročie Miestneho odboru Matice slovenskej vo Zvolene

SOBOTA 7. 9. 2019

8:00 Otvorenie podujatia a začiatok výstupu
Park Ľubovla Štúra

10:00 Privítanie na Pustom hrade

Výstavná aktivita
Výstava oboch strán, so zameraním na rok 1919
a 100. výročie Miestneho odboru Matice slovenskej vo Zvolene

14:00 Záver podujatia

OSLAVY STOROČNÍK MIESTNYCH ODBOROV MS

V roku oživotvorenia MS (1919) vznikli na území Slovenska aj prvé miestne odbory Matice slovenskej. Splnili sa tak plány jej zakladateľov z roku 1863. Do konca roka ich vzniklo deväť. Jedným z nich bol aj MO MS vo Zvolene. Dodnes je činný a ako prvý si pripomenie svoje významné jubileum. Bude to V sobotu 7. septembra počas XXVII. Národného výstupu na Pustý hrad. Keďže sa nachádza v nadmorskej výške do 571 m nad morom možno povedať, že to bude na najvyššej úrovni. Ako informoval predseda MO a poslanec MZ Branislav Husár, je pripravený bohatý kultúrny aj zábavný program za účasti čelných predstaviteľov MS, mesta a štátu. Verí, že prídu aj mnohí matičiari nielen z okolia Zvolena. Veď výhľad z tohto najväčšieho slovenského hradu je neopakovateľný. Podobné oslavy matičiarov a ich spriaznenú verejnosť tento rok čakajú ešte v Martine, Košiciach, Trenčíne, Brezne, Banskej Bystrici či ukrajinskom Užhorode. Väčšinou sú orientované na november a december. Pozvánky na ne budeme priebežne uverejňovať.

Marek HANUSKA

**Beh na počesť letcov
Slovenského národného povstania**

Pod záštitou primátorky mesta Zvolen Lenky Balkovičovej

17. 09. 2019 o 17.09 hod.

Registácia: Ondrej Baranec, 0917107398, mail: ondrick.baranec@gmail.com
Poplatok: dobrovoľný (výťažok na pamätnú izbu v Zolnej)
Miesto konania: Pamätník povstaleckých letcov pri Zolnej
Kategorie: Hobby; 1,9 km, klasika: 4,4 km, Max. počet účastníkov: 44

Každý účastník sa zúčastňuje behu na vlastnú zodpovednosť, súhlasí s fotografovaním svojej osoby na tomto podujatí na účel propagácie podujatia na internete a v tlačových médiách.

Na divákov čakajú v najbližších dňoch dve veľké filmové prehliadky

Cinematic, Projekt 100 i Barabáš v novej polohe

Ján RADZOVSKÝ – Foto: archív

Ešte sa ani leto neskončí a slovenského filmového diváka čakajú dve veľké filmové prehliadky, z nich jedna, pravda, ohraničená Piešťanmi – 14. medzinárodný filmový festival Cinematik; kým druhá, dalo by sa povedať celoplošná – dvadsiaty piaty ročník najstaršej i územne najväčšej filmovej prehliadky na Slovensku Projekt 100, ktorej hlavným organizátorom je Asociácia slovenských filmových klubov. Prvá „veľkoplošná“ prehliadka sa uskutočnila v roku 1995, nepriamo nadviazala na tradíciu kedysi masového Filmového festivalu pracujúcich, ktorý na sklonku leta a začiatkom jesene plnil kiná a amfiteátre na celom Slovensku.

Slovenskí diváci sa tešia na nový film Marka Škopa *Nech je svetlo*, ktorý si z festivalu v Karlových Varoch priniesol Hlavnú cenu aj zásluhou vynikajúceho výkonu herca Milana ONDRÍKA, ktorý navyše získal aj uznanie ekumenickej poroty.

Projekt 100 chcel priniesť divákovi cez filmové kluby sto dobrých filmov zo sveta, to, pravdaže, dávno splnil a prekročil, pre filmové kluby bol záchranou, a čo je rovnako dôležité, v rozpore so svojim názvom veselo pokračuje ďalej.

PIEŠŤANSKÁ PREHLIADKA

Filmový festival Cinematik Piešťany sa začína 10. septembra, potrvá do 15. septembra. Premietnu na ňom

sedemdesiat celovečerných filmov a neuvedené množstvo kratších snímok, pričom doterajšie sekcie organizátori obohatili o tému Žit' znamená zabúdať – za názvom majú na mysli fyziologické zabúdanie starnutím organizmu, ale aj zabúdanie spoločenské, straty alebo medzery v historickej pamäti.

Úvodným filmom piešťanského festivalu bude dielo amerického režiséra Richarda Linklatera *Where'd*

You Go, Bernadette, čerstvé, nakrútené v tomto roku, pričom už stihlo získať Zlatý glóbus v USA, Strieborného medveďa v Berlíne a päť oscarových nominácií. Autor prekvapuje svet už tridsať plodných rokov – dnes má päťdesiatdeväť.

Pozornosť divákov a istotne aj poroty získa tiež film o jednej z výrazných káz v krátkych dejinách súčasnej slovenskej štátnosti – únos prezidentovho syna Michala Kováča

ml. a následná vražda agenta SIS Róberta Remiáša, čin, ktorý ani po vyše dvadsiatich rokoch nie je trestno-právne uzavretý. O filmový obraz a publicistickú sondu sa pokúsila dokumentaristka Barbora Berezňáková dokumentom *Skutok* sa stal. Mladá režisérka nakrútila rozhovory s viacerými priamymi účastníkmi udalosti, pričom pripúšťa, že všetko mohlo byť inak, ako by sa to mohlo zdať zo svedectiev a z vývoja udalostí. Film bude mať na festivale vlastne svoju svetovú premiéru.

STRAČINOV SVET

Zaujímavosťou je film *Stratený domov* – obsahom, miestom i udalosťami. Odohráva sa totiž mimoriadne dramatickom ovzduší – vo vojne utýranom irackom Mosulea ho nakrútil náš režisér Juraj Mravec ml. V zahraničnom prostredí sa odohráva aj veľká časť ďalšieho slovenského filmu – snímka Kataríny Farkašovej *Švédi z osady*. Je to príbeh troch rómskych detí, adoptovaných do Švédska, ktoré po rokoch prídu z tohto absolútne iného sveta medzi „svojich“ v osade. V úplne novej podobe sa predstaví filmár, odvážny cestovateľ, polárnik a horolezec Pavol Barabáš filmom o skladateľovi Svetozárovi Stračinovi, ktorý mohol vzniknúť len vďaka mnohým šotom nakrúteným v rozličných obdobiach Stračinovho života. Barabášovi sa podarilo presvedčivým, až emotívnym spôsobom zobraziť Stračinov úžasný cit pre slovenský folklór, ktorý sa prejavil v jeho úpravách ľudových piesní, skladbách pre SĽUK a Lúčnicu aj vo filmovej hudbe, povedzme pre Pacha, hybského zbojníka.

Baťa a zrod impéria je film Petra Kerekesa, Peter Gašparík predstaví dojímavý príbeh vo filme Tereza. To

je, pravdaže, iba nepatrná časť festivalového programu.

FILMOVÉ ŠTVŔTSTOROČIE

Dvadsiaty piaty ročník Projektu 100 (vznikol pri stom výročí prvého verejného filmového predstavenia na svete a mal priniesť za desať rokov pre slovenské i české filmové kluby sto filmov zo sveta) sa začne 18. septembra a bude putovať po Slovensku do konca októbra t. r. Prinesie pre tisíce divákov šesť nových filmových titulov. Očakávaný je najmä film Marka Škopa *Nech je svetlo*, ktorý nedávno absolvoval medzinárodný filmový festival v Karlových Varoch a odniesol si Hlavnú cenu za mužský herecký výkon – získal ju slovenský herec Milan Ondřík, a ešte aj zvláštne uznanie od ekumenickej poroty. Pozornosť vyvolá istotne aj film z archívu, ktorý sa podarilo obnoviť do digitalizovanej podoby – Prípad Barnabáš Kos režiséra Petra Solana. Divákov zrejme upúta krimikomédia, ktorá nedávno s úspechom absolvovala Hlavnú súťaž filmového festivalu v Cannes, La Gomera (režisér C. Parumboi) a najmä víťazný film tohto festivalu Parazit Joon – horor Tate krásne časy aj dráma Chvenie guatemalského režiséra Bustamanteho.

Filmy z prehliadky pôjdu s istým časovým oneskorením aj do bežnej distribúcie. Peter Dubecký, ktorý stál pri založení dvadsaťpäť rokov trvajúcej akcie filmových klubov, na nedávnej tlačovej konferencii k Projektu 100 vyhlásil, že „... po rokoch stagnácie Projektu 100 sa žiada zmena. Ide o najstaršiu prehliadku filmov na Slovensku, pevne zakotvenú nielen v klubovom hnutí. Ak to chceme zachovať, treba myšlienku neustále inovovať a vyvíjať“.

Karol DUBECKÝ: Majstri piatich čiar, Vydavateľstvo AlleGro Plus 2019, str. 192

Návrat k rozprávkovým krásnym životopisom

KNIHA TÝŽDŇA

Málokedy sa na knižnom trhu objaví taká kniha, ktorú môžete hodnotiť z niekoľkých strán a vždy bude výsledok výnimočne dobrý. V takom prípade vôbec nezáleží na tom, kedy kniha vznikla. Takým prípadom sú Dubeckého portréty najznámejších svetových a našich skladateľov, ktoré nadchýnajú čitateľov, najmä mladých, už pred polstoročím, a istotne to bude aj dnes tak.

V takej domyslenej a ucelenej podobe vychádza prvý raz, dokonca ešte aj s kresbami Albína Brunovského zo šesťdesiatych rokov minulého storočia. Kniha obsahuje životné príbehy veľkánov svetovej hudby J. Haydna, W. A. Mozarta, L. van Beethovena, N. Paganiniho, F. Chopina, F. Liszta, B. Smetanu, A. Dvořáka, P. I. Čajkovského, N. A. Rimského-Korsakova, V. Fuguša-Bystreho, M. Schneidera-Trnavského, V. Nováka. Autor vychádza z historických faktov, ktoré oživuje úryvkami z korešpondencie svojich postáv, z ich denníkov či životopisov, ktoré vyšli obyčajne až po ich smrti. Každý príbeh je doplnený faktografickými údajmi o skladateľovi a diele a vysvetľovacími uvádzaných historických údajov, mien osobností, s ktorými prichádzal do styku, a spomínajú sa v texte aj s vysvetlením niektorých historických skutočností, ktoré čitateľ, menovite mladý, už nemusí poznať. Vysvetlia sa mu aj hudobné termíny. V prílohe vydavateľstvo uvádza notový materiál najjednoduchších a zároveň dobre známych skladieb majstrov – to, prirodzene, navádza čitateľov, ktorí hrajú na

nejakom hudobnom nástroji, „ozvučiť“ si čítaný text a získať tak komplexný obraz o majstrovi. A práve v tomto okamihu, v onej snahe o komplexnosť, potešia Brunovského grafiky. Dôstojná grafická úprava knihy je v prípade tohto vydavateľstva samozrejmosťou.

Orientácia diela na mladého čitateľa je zrejme aj z toho, že v živote každého z uvedených majstrov hudby je v popredí jeho detstvo a mladosť – tak sa stáva pre čitateľa akoby vrstovníkom a je mu teda aj podvedome bližší. Autor rešpektoval aj náš slovenský pohľad na umelcov život a sleduje prípadné väzby majstrov na Slovensko, prípadne ich pobyt u nás a odraz takejto návštevy v autorovej torbe. Každý medailón obohacuje Brunovského portrét slávnych majstrov a ich autogram.

(jč)

NEKROLÓG

Smutná správa prišla po uzávierke ostatného dvojčísla Slovenských národných novín, potom bola dvojtýždňová pauza – a tak sa len s oneskorením môžeme k nej vrátiť: Vo veku osemdesiatosem rokov navždy odišiel Ing. Jaroslav HLINICKÝ, osobnosť našej tlače, knižnej kultúry, filmu a televízie. Víťazného a nápaditého chalana po maturite na obchodnej akadémii si vyhladla vtedajšia stranou riadená mládežnícka organizácia pre svoj aparát.

Odišla výnimočná osobnosť

Vynikal najmä v kultúrnych aktivitách a organizovaní podujatí mládeže, a tak sa rýchlo posúval v rebríčku organizácie – zo zvolenského okresného výboru až do vedenia ČSM v slovenskom hlavnom meste. A to práve v najbúrlivejšom čase – za „pyžamovej revolúcie“ a májového študentského kamevalu v Bratislave, dokonca bol jeho spoluzorganizátor, lebo viedol prípravu dní vysokoškolského umenia a kameval bol ich vyvrcholením. Ak postihy zaň sa skončili iba vyhrážkami, bolo to aj jeho pričinením, lebo majstrovsky dokázal preinačiť stranícko-funkcionárske videnie tejto vzbury skôr na neškodnú zábavu.

Začiatkom šesťdesiatych rokov, keď sa do aparátu strany dostávali triezvejšie mysliaci ľudia, mal reálnu šancu na politickú kariéru, rozhodol sa však inak: absolvoval Vysokú školu ekonomickú a stal sa obchodným námestníkom vydavateľstva Smena – prispel k tomu, že vydavateľstvo i denník sa stali pojmom. V obchodných dňoch osobne nocou nakladal do svojej „embécky“ denník Smena, aby ho rozviezol na trase Bratislava – Tmava – Trenčín. Ambiciózneho, aktívneho a vzdelaného muža si vrchnosť musela všimnúť a „zdravé jadrá strany“ totálne zlyhali, sa Jaroslav Hlinický stal námestníkom riaditeľa Československej televízie na Slovensku (1973 – 1980), potom generálnym riaditeľom Slovenskej filmovej tvorby (1980 – 1983) a napokon v rokoch 1984 – 1990 ústredným riaditeľom ČST na Slovensku. S jeho menom sú spojené mnohé veľké a úspešné projekty, napríklad *Tisícročná včela* či *Včielka Maja* aj návrat dvojice Satinský-Lasica na obrazovky, modernizácia techniky, vznik regionálneho spravodajstva a pod. V našich televíznych dejinách zostane naveky zapísaný ako výnimočná osobnosť.

(jč)

HUMORESKA

„Ak určitú situáciu ľudia definujú ako reálnu, stáva sa reálnou vo svojich dôsledkoch.“ Taktó formulovanú teóriu amerického sociológa W. I. Thomasa ťažko chápe nepsychológ alebo nesociológ. Pár príkladov z minulosti a každý si uvedomí, že jeho teória skutočne platí a má aj jednoduchšie slovenské vyjadrenia...

Nielen u nás, ale aj v našom vzore USA dochádzalo k nedostatku toaletného papiera. V roku 1973 pod dojmom ropnej krízy sa rozšírila fáma, že ho bude nedostatok. Ľudia sa vrhli do obchodov, vykupili všetky zásoby a skutočne – nedostatok nastal. Samosplňanie predpovede. Nedostatok toaletného papiera sa dá nahradiť. Najmä v lete, keď rastú lopúchy. Nebez-

pečnejšie je, keď ľudia uveria mágom, novinárom, šamanom a liečiteľom. Samovražda tridsiatich deviatich členov sekty Nebeská brána pred dvadsiatimi rokmi bola toho dôsledkom. Sami seba

listok je povraz na strome a stolička. V tomto spočíva moc médií. Poplašné správy o krachu banky vedú k jej krachu. Prvá fáza: neustálym opakovaním presvedčiť dostatočne veľkú skupinu

zúčastnía sa prájd pochodov, sú trendoví a progresívni. Záver – vláda je odvolaná, lebo sa hovorilo, že je skorumpovaná.

Čo sa babe chcelo, to sa babe prisnilo. Všade okolo nás je ideologické

O Thomasovej teóme a nebezpečných gestách

presvedčili, že uniknúť pred celosvetovou katastrofou sa dá len nastúpením na vesmírny koráb mimozemšťanov, ktorý práve letí okolo Zeme. Podľa teórie ich vodcu nastúpiť na koráb sa dalo len samovraždou. Pred očakávanou celosvetovou katastrofou určite unikli. Stali sa ďalším dôkazom platnosti Thomasovej teórie. Či sa im podarilo nastúpiť do korábu, je otázne. Chýba dobrovoľník, ktorý by to išiel skontrolovať. Cestovný

obyvateľstva napríklad o skorumpovanosti vlády a potrebe jej odvolania, extrémizme niektorej strany, pôvaboch hnutia LGBTI, pedofílie, klimatických zmien. Ostatní ľudia a politici sa začnú prispôbovať. Predsa nebudú vyzerat' ako staromódni mamfasi a presvedčia sami seba o „všeobecnej pravde“. Musí to byť pravda, všetci to hovoria a píšú. Pripoja sa k mediálnemu prúdu. Bez racionálneho dôvodu – opäť napríklad – zvrhnú vládu,

protidemokratické nebezpečenstvo. Žiadna masová paranoja, veď to bolo v novinách. Zdvihnutú ruku sochy Marca Aurelia na Piazza del Campidoglio v Ríme načim posúdiť? súdnym znalcom na extrémizmus. Potom ju zvrhnúť z podstavca. Podobne treba analyzovať zdvihnutú ruku Trumpa pri nastúpaní do lietadla. Posledná bodka, má toho veľa na rováši, ešte aj Grónsko by chcel kúpiť. Jednoznačne začať impičment.

Pozdrav futbalistu De Rossiho na rozlúčku s rímskym klubom – čo tým chcel povedať? Na Slovensku by už mal po chlebe, poťažne po slobode. Pozor na talianske gesto paroháča – ak k nemu pripojíte prostredník a prstenník spojený s palcom, ide o symbol politického islamu. V Rakúsku dostanete za to tvrdú pokutu. Márne Erdogan protestoval. Hýbanie rukami na verejnosti sa neopláca. Najmä nechodte k úľom. Keď vám okolo hlavy začnú lietat' včely, neodháňajte ich. Medzi inými pohybmi sa určite nájde bezpočet takých, ktoré sú na indexe. Naši špecializovaní odborníci vedia, čo ste tým-ktorým gestom chceli povedať. Šesť mesiacov až tri roky sa nevidíme. A v ústavnej knižnici budete mať dosť času doštudovať si Thomasovu teóriu.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

ČRTA

Po stáročia sme mali svojho cigánskeho kráľa ľudovej hudby – a mnohí sa stali priam legendami. Ak načrieme len o dve storočia dozadu, vynorí sa nám Jožko Piňo, toho si ľudia mohli pliesť so zemepánmi, nosil sa ako gróf. Dôkazom toho je jeho priam oltárny portrét – olejomaľba geniálneho P. M. Bohúňa. Mnohých si pamätáme, aspoň tých z druhej polovice dvadsiateho storočia (a aspoň tí starší): Rinalda Oláha, Eugena Farkaša a Janka Berkyho Mrenicu – každý nekorunovaný kráľ ľudovej hudby svojich čias približne tri desaťročia, iba Rinaldo o čosi menej – veľmi skoro preladiť svoj čarovný nástroj na svetovú huslovú klasiku.

Storočnica primáša Eugena Farkaša

A práve v týchto dňoch, 4. septembra, si pripomíname storočnicu huslového virtuóza a dlhoročného primáša osemčlenného orchestra Eugena Farkaša (1919 – 1974). Talentovaného mladého huslistu zo Slovenska ešte v rokoch prvej ČSR prijali v Prahe na Majstrovskú huslovú školu, potom niekoľko rokov hral prvé husle v niekoľkých slovenských orchestroch, až v roku 1949 skladateľ Július Mózi založil pre potreby slovenského vysielania vtedajšieho Československého rozhlasu šesťdesiatčlenný orchestr orientovaný na ľudovú hudobnú tvorbu, upravenú slovenskými skladateľmi, a za koncertného majstra si vybral vtedy tridsaťročného malého, nenápadného, ale obdivuhodne technicky dokonalého huslistu Eugena Farkaša. Už začiatkom päťdesiatych rokov sa takého hudobného monštrum ukázalo ako neprakticky veľké teleso, podstatne väčšie ako Symfonický orchestr Čs. rozhlasu v Bratislave, a E. Farkaš presadil vznik malej osemčlennej kapely, ktorú aj sám poskladal, pričom základ tvorili jeho traja bratia – cimbalista Matej, klarinetista Vojtech a kontrabasista Ladislav. Ďalší dvaja bratia – Karol a Ľudovít, šli svojou cestou, prvý mal vlastnú kapelu, druhý bol bubelnikom v kaviarenskej hudbe. Tak sa začala veľká epocha famózneho Ľudového orchestra Československého rozhlasu po vedení Eugena Farkaša. Aj keď starším ľuďom tento názov dodnes utkvie v pamäti, tá epizóda bola neuveriteľne krátka, vari len šesť- či sedemročná, a orchestr sa stal samostatným telesom, pričom domáce koncerty a zahraničné cesty mu organizoval Slovkoncert. To boli roky najväčšej slávy Farkašovcov. Napríklad rok 1957, VI. svetový festival mládeže a študentstva v Moskve. Z medzinárodnej súťaže ľudových hudieb a sólistov priniesli Farkašovci domov neslýchaný rekord pre jednu kapelu – päť zlatých medailí. Zlatá ako orchestr, zlatá za hru na husle (E. Farkaš), zlatá za trio huslistov (E. Farkaš, A. Sendrej, Ľ. Čóka), zlatá v hre na cimbal (M. Farkaš), zlatá v hre na klarinet (V. Farkaš).

Eugen Farkaš si pri svojej storočnici istotne zaslúžil aspoň túto malú spomienku.

(jč)

Najväčší tvorca figurálnej keramiky národný umelec Ignác BIZMAYER je už vo večnosti Ako sa habánsky chlapec Nácko veľkým majstrom stal

Ján ČOMAJ – Foto: Emil SEMANCO, archív SNN

Keď prišla tá smutná správa, zazdalo sa mi, že naše dlhé zimné rozhovory či skôr monológy s Ignáčom BIZMAYEROM o jeho mladosti, remeselných a čochvíľa umeleckých začiatkoch v modranskej majolike sa znova vrátia. Doslova som počul, ako mi opäť rozpráva o svojich výstavách po svete, o návštevách veľkých osobností a štátnikov ktorých sa naši vtedajší predstavitelia chceli na pol dňa striasť, a pritom ukázať hosťom záračné umenie, tak ich poslali do Harmónie k potomkovi starých habánov, vyhnaných z vlasti, ktorým sme pred troma storočiami dali u nás nový domov.

Tak tu bol medzi mnohými pohľadármami raz aj Nikita Sergejevič Chruščov. Náckova mamička sa vtedy vracala z lesa s batohom raždia na podkurovanie – a tajní ju nepustili cez bráničku do dvora, kým viazanicu neprezreli do poslednej haluze. Znova som počúval, ako profesor Landsfeld, veľký český znalec keramiky, prišiel raz do habánskej kolónie v Náckovom rodisku... a Nácko sa jeho zásluhou stal keramikárom. Povedzme si to, ako keby sme počúvali majstra Ignáca Bizmayera. Ako keď som pred takmer dvadsiatimi rokmi chystal o ňom knižku Hlina ako osud...

HABÁNSKY DVOR

Možno to, že som mal slabšiu konštrukciu ako chalani z nášho dvora, ma ťahalo k maminej sukni a dedovej zástere. Otca som nepoznal. Zmizol kdesi, keď som bol ešte malý. Dedo tesár, ani si ho neviem inak predstaviť len zaujatého prácou. V lete pri brvne so širokou sekerou alebo na kmeni, z ktorého pod jeho obojručným nožom sa rodí hrada na strop alebo krokva na strešnú konštrukciu. Cez zimu v teple majstroval poriská na sekery, lopaty krompáče, rúčky na nástroje, cifrované brány, vyrezávané ohrady na verandy a štíty striech alebo kletky pre vtáčikov, najmä mne pre radosť, bola ich plná habánska osada. Pri tom som mu pomáhal najradšej. Aspoň maľovať okraje otvorov. Dedko už vtedy postrehol, že rád maľujem. A tak raz, keď babka vylíčila steny na hody a odbehla po ťatelinu pre kozy, dal mi štetec a farbu, pravdaže čiernu, aby som niečo pekné namaľoval na tú snehovobielu stenu. Viete si predstaviť to hromobitie, ktoré nastalo po starkinom návrate! Po chvíli však stíchla a vraví: „Ale, veď je to celkom pekné...!“ Neviem, či z ľútosťou nad mnou, alebo sa jej to naozaj zapáčilo...

MAMA AKO LÁSKA

Patril som k šťastným ľuďom, ktorých život sprevádzala vrúcna materinská láska. Pre mňa bola matka sväticou a vzorom obetavosti. Po otcovi nezostala nijaká pamiatka. Mama všetko spálila. Bol som na to hrdý, že v Košolnej na ňu nik zlé slovo nepovedal. Každý jej hovoril iba Veruška. Chodila na týždňovky do Trnavy, a keď prišla v sobotu domov, vrhlo sa na ňu najmenej tučet detí a každé kričalo: „Krstná mama!“ Ona naozaj bola krstnou matkou toľkým deckám. Tak ju mali v našom okolí radi.

Pán profesor Landsfeld chcel neskôr dokázať môj habánsky pôvod, ale v matrike v Suchej nad Parnou, kam Košolná patrila, nijakého Bizmayera nenašiel. Neskôr sa zistilo, že hľadal len džbankárov a hrnčiarov, ale moji predkovia, pokiaľ pamät siahla, boli tesári. Habáni s týmto menom sa však našli v Trenčíne a okolí, odtiaľ sa niektorí presťahovali alebo priženili do habánskeho dvora v Košolnej.

EXULANTI VIERY

Nakoniec anabaptisti, ktorí museli ujsť z nemeckej časti Švajčiarska, sa nepreslávili len fajansou. Boli to vyhľadávaní spracovatelia koží, sedlári, stolári, nožiari, mečiari, výrobcovia pánskych kočov, mlynári, tesári, staviteľia vodovodov... V štyroch povolaniach však nikdy nikto habána nenašiel: neboli krčmári,

Národný umelec Ignác BIZMAYER vytvoril výnimočné dielo s celým radom figurálnych plastík, dokumentujúcich tradičné práce a remeslá na slovenskom vidieku, ale aj bohatstvo krojov v jednotlivých regiónoch, začo mu vlani osobne odovzdala Cenu ministerky kultúry za umenie Ľubica Laššáková.

Unikátna snímka majstra Ignáca BIZMAYERA a jeho manželky Violy uprostred priateľov a známych pri Spolkovom dome v Skalici počas exkurzie po stopách habánov – na skupinovej fotografii sú v dolnom rade vľavo Veronika Šikulová, Eva Kristinová, Mons. Marián Gavenda (vpravo v strede) a v hornom rade o. i. stoja Drahoslav Machala s manželkou a autor tejto spomienkovej reflexie Ján Čomaj.

priekupníci, páleníci a úžerníci. O ich prínose do našej národnej kultúry najvýrečnejšie rozprávajú knihy historika Františka Kalesného Habánska keramiky na Slovensku a Habáni na Slovensku.

Hutterskí bratia, ako sa voľakedy nazývali podľa kazateľa Jakuba Huttera, sa pred prenasledovaním vrchnosťou rozutekali do severného Talianska a južného Francúzska, kde založili známe dielne fajansy, do Tirolska a nehostinných alpských končín, z Holandska museli až za more... V máji 1526 sa prvý raz objavili na južnej Morave v Mikulove a o pár rokov u nás, najprv v Sobotíši, onedlho v Horných Orešanoch, Brodskom, Holiči, Borskom Svätom Jure, vo Veľkých Levároch, kde je dodnes zachovaný habánsky dvor aj s múzeom a malou modlitebňou; nasledovala vlna na celé Záhorie a hneď aj smerom na Trenčín a Dubnicu...

Habáni vyznávali, že človek má prijať krst ako dospelý a uvážlivý človek z vlastného presvedčenia, a nie bezducho z vôle niekoho iného. Pána Ježiša nevnímali ako božstvo, ale ako mysliteľa, posla ľudskosti, prevratného vierozvestca, ktorý bol synom Boha ako každý ľudský tvor, nemali strach zo smrti, považovali ju za prirodzenú súčasť života. Vyznávali princípy, nie dogmy. Sociálnym zákonom sa im stala rovnosť a bratstvo. Žili v komúnach až dvestočlenných, pripomínajúcich židovské kibuče, ktoré vznikali niekedy v polovici dvadsiateho storočia.

Ja sám mám však plný, vedomý a čistý pocit príslušnosti k národu, v ktorom som vyrastal, v ktorom

vyrastali celé generácie mojich dedov. Som jednoducho Slovák.

●●●

Doteraz sme nechali spomínať majstra Bizmayera. Teraz siahame po memoároch profesora Landsfelda. Dokreslia nám zrod najväčšej osobnosti slovenskej figurálnej keramiky.

LANDSFELDOVE ČRIEPKY

V čase môjho prvého bádania v Košolnej v roku 1932 sa prihlásil malý chlapec Nácko Bizmayer, ktorý každý deň po vyučovaní pásol husi a kozy, že mi pomôže pri preberaní nakopanej zeme. Husi sa museli pásť same, kozy pobežovali kol potoka bez dozoru, ale malý Nácko usilovne preberal a vyhadzoval pôdu v črepovisku. Vidiac chlapcov záujem vysvetľoval som mu, čo je hrnčiarstva črepina a čím sa odlišuje od džbankárskej, ako pozná porcelánový úlomok, čím vyniká črepina z kameniny a podobne. V košolníanskom črepovisku boli úlomky veľmi rôznorodé, a keďže tou zeminou nikto nehýbal vari od príchodu Habánov do Košolnej v roku 1622, boli tam zastúpené všetky obdobia od začiatkov 17. storočia po dvadsiate. Malý Nácín bol učeníly a veľmi skoro spoznal na črepine, či je to maľovka habánska renesančná či ide o mramorovanie, naučil sa lúštiť aj staré číslice, písmená a znaky. Našiel takmer celý džbán z porýnskej kameniny aj hlinenú formu na fajku niekedy z roka 1700. Dal som mu za ňu dve koruny navyše. Bol šetrný. Za získané peniaze mu mamička kúpila čapicu a jemné plátno na košeľe. Roky sa míňali, čriepkov pribúdalo. Nácín, tu a tam aj za pomoci detí z ich dvora, našiel dvesto kusov habánskej kera-

miky. A keď vychodil základnú školu, matka ma prosila, aby som ho vzal za učňa do modranskej keramickej dielne. Správca závodu ho však nechcel prijať, hoci skončil základnú školu, ale oni uprednostňovali žiakov z meštianky. Presadil som si však svoje, a tak sa Nácko v roku 1936 stal učňom modranskej Majoliky. Potom mi pisaval, ako si kupuje odborné knihy, zbiera po dedinách staré výšivky, obrázky na skle, modeluje figúrky, odkresluje si starú keramiky po chalupách v širokom okolí, chcel odo mňa, aby som mu zohnal reprodukcie Jožka Úprku, iní ľudia z Majoliky, ktorí ma poznali, mi písali, že Nácko má doma už celé múzeum...

A znova dajme slovo majstrovi Bizmayerovi:

KŇAZ BALUŠÍK

Niekedy v roku 1940 začal k nám do Majoliky chodiť katolícky farár Jozef Balušík (1905 – 1969), výborný znalec ľudového umenia a amatérsky džbankár a autor hlinených figúrok. Hľadal človeka, ktorý by mu ich vymaľoval podľa jeho predstáv. Tak ma objavil. A odmietal sa mi kráľovsky: pozval ma k sebe do Páradna, povodil po Brvništi, Jasenovej, jednej i druhej Marikovej, potom po celom Považí, Liptove, Pohroní, Gemeri, Slovákcu, Valašku, miloval kultúru slovenského ľudu a naše výlety – to bola škola! Pochodili sme Starú Bystricu, Lutiše, Zborov nad Bystricou, Krásno nad Kysucou, Terchovú, Hornú Tižinu, Belú, Varín... v okolí Rajčianky Čičmany, Fačkov, Rajeckú Lesnú, Kamennú Porubu, Dlhé Pole... Išli sme do miest, kde tvorili veľkí výtvarníci, spoznali sme Važec a obrázky Jana Hálu, Demánovú a Júliusa Kerna, Banskú Štiavnicu a Jaroslava Augustu i Jozefa Kollára... Pochodili lazy a kopanice, lebo tam sa ešte dal zachytiť tradičný spôsob života a rydze slovenské umenie. V päťdesiatych rokoch sme prebrúšili Oravu, najmä Zázrivú a Suchú Horu, potom Liptov a Spiš až po Lendak, Ždiar a Torysky, ohromila ma bohatosť umenia v Detve, Očovej a Dobrej Nive, Horehronie s klenotnicami v Polomke, Polhore, Závadke, Pohorelej, Helpe a Šumiaci, oblasť Bielych Karpát... Vďaka týmto cestám som spoznal ozajstnú tvár slovenskej dediny, jej ľudí, starosvetské zvyky, kroje, obyčaje, ktoré sa práve vtedy rýchlo vytrácali. Musel som ich zaznamenať. Vtedy som si povedal, reku, rob, čo ti sily stačia, lebo o pár rokov už nikto nebude vedieť, aké bohatstvo sme tu mali!

Možnože patríme k chudobnejším národom Európy, ale boli sme najbohatší v pestrosti a fantázii ľudových umeleckých prejavov. Nielen v krojoch alebo výšivkách. Veď aj v biednych vrchárskych končinách, kde nebola taká mnohorakosť výšiviek, si ľudia vedeli okrášliť svet, hoci len vyrezávaním ozdôb na črpáčkoch, prasličkách, valaštičkách, ba aj na obyčajnej palici, o ktorú sa pastier opieral. To bohatstvo si treba zachovať. A nielen v múzeách.

Sotva jestvuje krajší prejav úcty a piety k majstrovi Ignáčovi Bizmayerovi ako návšteva jeho galérie v Južnej bašte modranského opevnenia. Kto ju nepozná, neuverí, aké úžasné bohatstvo – plastický fajans svetového formátu – máme na dosah ruky. Niet lepšieho miesta, kde skloniť hlavu na znak úcty a vďaka k jej tvorcovi.

Zamyslenie nad storočnicou Matice slovenskej

Marián GEŠPER, predseda MS

Spor o to, či rozhodujúcu úlohu pri formovaní dejinných udalostí zohráva osobnosť a jednotlivec, alebo kolektív, národy či masy, sa vedie nielen medzi historikmi, ale i filozofmi už stáročia, pričom korene tejto nástojčivej otázky možno siahajú až k úsvitu prvých civilizácií. Je asi nemožné definitívne rozseknúť, či je výsledkom konania mimoriadnych jednotlivcov, alebo národa ako celku. Veď ľudská osobnosť sa začína formovať hneď po narodení, a to ovplyvňovaná mnohorakými faktormi pôsobenia rodiny, národa, spoločnosti, náboženstva, politických a hospodárskych procesov, priateľov či geografickými súvislosťami. Na druhej strane každý z nás nesie v sebe jedinečné vrodene dispozície, nadanie, talent, predpoklad aktívnej alebo pasívnej stránky osobnosti, ktoré sú ukotvené v našich génoch zdedených po rodičoch či pradávnych predkoch.

Súčasnosť cielenne propaguje silnú osobnosť na všetkých úrovniach individualizmu a materializmu, pričom národ sa akoby postupne odsúval na vedľajšiu koľaj. Ak sa však na tento problém pozrieme z tejto strany, je jednoznačné, že jednotlivci bez národa alebo kolektívu sám veľa neznamená a ani nez môže. Je to najmä spoločnosť, ktorá mu dáva i pomyselný cieľ či životný zmysel. Zároveň nepretržite prenáša na neho mnohoraké poznatky, znalosti a schopnosti, ktoré sú nevyhnutné nielen na jeho prežitie, ale aj na prežitie ľudstva ako celku. Začiatok tejto dlhej reflexie nepoznáme, keďže jej jednotlivé ohnivé sú vytvárané a formované nekonečným radom predchádzajúcich generácií.

ŽIVÝ MATIČNÝ ORGANIZMUS

Vypätý individualizmus má svoju rovnako radikálnu alternatívu. V celom 20. storočí sa presadzovali kolektivistické, zväčša ľavicové ideológie, ktoré tvrdili, že dav a masy kolektívne rozhodujú a môžu niečo vymyslieť. V určitých etapách to došlo až k tomu, že rozhodnutiami „ľudu“ sa krylo množstvo bezprávia, ktoré koniec koncov paradoxne vymyslela iba malá skupina jednotlivcov, a to dokonca proti vôli „ľudu“. V obrátenom garde musíme rovnako uznať, že pri napredovaní umenia, kultúry a vedy za prácou kolektívu je vždy bez výnimky citiť hybná sila jednotlivca, ktorý je mozgom a motorom tvorivej skupiny.

Matica slovenská od svojich začiatkov bola vždy pomyselným mnohovrstvovým a štruktúrovaným živým organizmom, kde jednotlivci, ako aj kolektív i národ hrali významnú rolu. Možno práve dejiny Matice slovenskej sú príkladom, že nemožno preceňovať a rovnako podceňovať jedno alebo druhé, ako aj to, že samotná otázka, či rozhodujúcu úlohu zohráva pri formovaní dejinných udalostí osobnosť, alebo národy či masy, je len „scholastickým sporom“, ktorý nemá reálne zmysel.

■ S TVRDOŠŤOU ŽŮLY...

V súčasnosti, keď si Matica slovenská, ale aj širšie národné hnutie pripomínajú sté výročie oživotvorenia a nepretržitej kontinuálnej existencie najstaršej národnej, kultúrnej i vedeckej inštitúcie Slovákov, je opäť príležitosť sa dôsledne zamyslieť nad dejinnými procesmi, ktoré sa prevalili, a ako vidíme znovu hrozia slovenskému národu žijúcemu v strednej Európe – na tomto pomyselnom moste Západu a Východu. Už pri letnom pohľade na stredo európske dejiny vidíme, že len relatívne krátky

čas boli pre nás Slovákov pokojné. Národné osobnosti hrali v slovenských dejinných procesoch vždy mimoriadnu úlohu. Boli časy, keď na pozadí zastrašovaných slovenských mäs národnú pochodňu v tme vytrvalo nieslo iba niekoľko skupín odvážnych, a predovšetkým húževnatých národovcov. Nielen v 19. storočí platil citát vyrytý na náhrobnom kameni P. O. Hviezdoslava: „Oni – verili, dúfali skalopevne, tvrdošťou tatranskej žuly – vo víťazstvo Pravdy, hoc na smrť zmučené i prekliatej a pochovanej v tej nádeji i zmierali.“

Práve pre dejiny Slovákov je charakteristické skalopevné presvedčenie našich dejateľov, že vytrvalosťou sa všetky ťažké časy prekonajú a dôjde sa k vytúženej národnej a sociálnej slobode. Nositeľom tejto až náboženskej viery bola často úzka vrstva národných intelektuálov a bojovníkov, ktorých môžeme s odvahou nazvať skutočnou národnou elitou. Práve vďaka týmto národným elitám, vytrvalo pracujúcim na poli slovenskej politiky, kultúry, umenia a vedy, sme nakoniec prekonali hranice času a došli k novodobej demokratickej Slovenskej republike.

■ SILA ELÍT V GENERÁCIÍ

Slováci stáročia žijúci bez vlastnej slovenskej štátnosti, dokonca vlastnej samosprávy, prežili vďaka silným národným generáciám, ktoré sa dokázali postaviť na čelo slovenského národa v rozhodujúcich dejinných chvíľach. Nielen bernolákovská či štúrovská generácia, ale aj tie nasledujúce boli

zvedlané, tvorivé a zároveň dostatočne pragmatické, aby jasne formulovali slovenské požiadavky a moderné štátoprávne programy. Takisto vedeli za svoje presvedčenie srdnato bojovať. Slovenské národné elity dokázali plánovať v dlhodobých horizontoch. Ak skúmame ich činy, musíme si všimnúť, že sa vedeli zamerať aj na ciele, ktorých výsledky nemohli osobne živiť ani uvidieť. Často išlo o plány, ktorých plody mali zožiť až ich vnuci či právnci. Zvlášť to platí pre obdobie slovenských dejín od bernolákovcov cez štúrovcov, nasledujúcu národnú generáciu až po konečný rozpad Rakúsko-Uhorska a oživotvorenie Matice slovenskej v roku 1919! A to ešte aká dlhá cesta čakala na slovenský národ k roku 1993!

Jasným príkladom húževnatej práce národných osobností je matičné hnutie. Veď práve po nenaplnení ideá-

DOKUMENTY

lov Slovenskej revolúcie 1848 až 1849 založili slovenskí národovci Maticu slovenskú, ktorá mala obsiahnuť všetko, čo bolo Slovákom upreté v uhorskej monarchii, a predovšetkým vytvoril predpoklady na plnohodnotné prenesenie národnej idey aj na budúce slovenské pokolenia. Dnes už vieme, že napriek zrušeniu Matice slovenskej uhorským režimom v roku 1875, práve vďaka dedičstvu kolosálnej práce matičných dejateľov bolo slovenské národné povedomie i kultúra nielen zachované, ale aj rozvíjané, aby sa nasledujúca generácia konečne prebojovala k prvému, i keď nie úplnému oslobodeniu v roku 1918.

■ TRVALÉ POUČENIA Z DEJÍN

Pripomínanie spleťtých ciest histórie a životných peripetií matičných činovníkov nie je samoučelné, jeho cieľom nie je poznať dejiny pre dejiny či iba spomínať na minulosť. Musí byť pre nás trvalou inšpiráciou, ktorú nevyhnutne potrebujeme do budúcnosti, a to nielen pri výchove novej nastupujúcej národnej generácie, no súčasne musí slúžiť najmä ako trvalé poučenie z pozitívnych i negatívnych skúseností slovenskej dejinnej cesty. Lebo len ak zvládneme objektívne a nezaujato analyzovať zložité procesy, ktoré ovplyvňujú celoeurópsky vývoj, môžeme zabezpečiť prežitie nášho slovenského národa aj v budúcnosti. A to najmä v rozporuplných dejinných križovatkách, ktoré nepripúšťajú opravu rozhodnutí ani omyly.

V týchto dňoch uplynulo sto rokov od oživotvorenia Matice slovenskej a my matičiari môžeme s patričnou dávkou optimizmu konštatovať, že z vôle národa, s podporou štátu, štátnych orgánov i samospráv naša Matica pretrvávajú a pulzuje v nej národný život. Pri tejto slávnostnej príležitosti nie je fyzicky možné zhodnotiť storočnú cestu Matice, a nie je to ani našim poslaním. Verím, že naši historici spoločne s Archívom spracujú monografické dielo o činnosti a diele Matice za uplynulých sto rokov.

Matica teraz a v budúcnosti

Štefan MARTINKOVIČ, predseda DV MS

Súčasne sa nám patrí v tejto chvíli poďakovať našim predchodcom oddaným matičnej veci za ich činnosť a úspechy na národnej dedičnej. Poďakovanie patrí aj vám, milé sestry a bratia, matičiari a prostredníctvom vás i Slovenských národných novín celej členskej základni, tisícim našich členov, vedeckým odborníkom, dobrovoľným činovníkom, ako aj všetkým plateným pracovníkom v Matici doma i v zahraničí.

V mnohých oblastiach sa veľa podarilo dosiahnuť, napriek tomu, že niektoré činnosti boli sprevádzané subjektívnymi nedostatkami. Matica slovenská vďaka národnému duchu a podpore národa prežila útlak, vojnové časy, znevažovanie, výsmech a odsudzovanie, zákazy a nezmyselné príkazy, a preto pretrvávajú aj v obraze svojej budúcnosti. Pevne stojíme za zásadou, že pokým bude žiť národ, bude potrebná aj Matica v národe. Z hľadiska potrieb národa, a teda i Matice, je toho aj v súčasnosti veľmi veľa, čo je potrebné napraviť, skvalitňovať a rozvíjať. Nová doba si žiada aj nové úlohy a zároveň i nové podmienky práce, rozvoja aktivít v záujme zdravého národného povedomia, v záujme nových a rozšírených materiálnych a najmä duchovných potrieb, rozvoja vysokej a kvalitnej vzdelanosti a národnej kultúry v najširšom zmysle slova. Aj dnes sú stále platné slová Ľudovíta Štúra: „Naspäť cesta nemožná, napred za ist' musí.“

Uplynuli dva roky od chvíle, keď stredná generácia a mladomatičiari dobrovoľne prevzali zodpovednosť za život v Matici, za existenciu Matice aj za jej čisté meno a aby nadviazali na všetko pozitívne, čo sa v Matici vykonalo. Matica slovenská aj v súčasnom období má šancu, osobitne v tomto jubilejnom roku oživotvorenia činnosti, zasvietiť národným svetlom do budúcnosti. Čaká nás, a aj sa na to pripravujeme, rokovanie snemu Matice slovenskej, ktorý prerokuje a veríme, že aj prijme novodobý, budúci program Matice a na základe vykonanej analýzy i novelizáciu základného zákona v živote Matice – úpravu stanov Matice slovenskej. Naš budúci obsahový program našej činnosti predurčí naše miesto v spoločnosti, ukáže miesto a vymedzí jeho priestor v našej milovanej vlasti pre nás a naše budúce pokolenia. Bude záležať na nás všetkých, ako aktívne priložíme ruky k dielu okrem iného v rozširovaní členskej základne o mladú generáciu a nové posily z oblasti vedy, kultúry a všestrannej činnosti v miestnych odboroch. Bude potrebné neustále chrániť Maticu, jej odkaz, jej dnešnú zmysluplnú činnosť – brániť sa proti sebaublžovaniu aj sebazničujúcim verdiktom, ktoré by ju dostali na okraj spoločnosti.

Stále bude pre nás platiť: naša vlasť je náš dom, dom je náš domov, domov je naša rodina a rodina je základ fungujúceho štátu na prospech celého národa a všetkých príslušníkov – obyvateľov štátneho celku. Matičné základné články – miestne odbory, členovia matičných orgánov, naše vnútramatičné ustanovizne, musia zostať verné, ale i pevné vo viere v pevného ducha Matice slovenskej. Sme ňou pripútaní k národu pod zástavou jednoty, hrdosti na prácu svojich predkov. Sme optimisti v tom, že budeme naďalej rozvíjať našu vzdelanosť, obohatovať sa o nové skúsenosti od starších a svojou usilovnosťou, šikovnosťou a zručnosťou budeme zabezpečovať uspokojovanie stále sa rozširujúcich duchovných a materiálnych potrieb našich členov, príslušníkov nášho národa a všetkých, ktorí žijú a pracujú na prospech domoviny našich otcov, na prospech nás a našich detí.

REFLEXIA

Oblíbené slovo dnešných dní až rokov: kontroverzný. Ušlo sa aj významnej postave slovenskej svojbytnosti – Vavrovi Šrobárovi. Áno, slovenskej svojbytnosti! Ťažko popierať, že bez česko-slovenského štátoprávneho medziclánu by Slovensko v dnešnej podobe bolo. Ak by bolo! Slovensko však je! Na úspešnosti slovenského príbehu má nezanedbateľný podiel Dr. Vavro Šrobár. A nie jeden raz! Už len za vyčlenenie, priam vytrhnutie slovenského štátoprávneho životného priestoru z Uhorska, za jeho obranu pred maďarskými útokmi a za vytvorenie funkčnej verejnej a štátnej správy si zaslúži absolútorium. Nezľaknite sa, nenavrhuje legislatívne zaradiť Vavra Šrobára medzi „zaslúžilcov o štát“. Som proti akýmkoľvek politickým a ústavným kodifikáciám osobností

a dejín. Nikto mi nebude určovať, čo si mám myslieť a kto je kto!

Súčasťou procesu tvorby obnovy slovenskosti medzi Tatrami a Dunajom a medzi Moravou a Uhom a budúcej slovenskej štátnosti bola od 30. októbra

aj nariadenie č. 2/1919, ktoré nariaduje vyplatiť do rúk dočasného správcu MS desaťtisíc korún ako dar Matici venovaný vládou republiky. Zacitujem Šrobárovo slová z nariadenia: „Medzi najvýznamnejšie úlohy každej vlády patrí dvíhať

„druhej“ Matice mal svoje dôležité miesto opäť Vavro Šrobár. V zmysle stanov bol zvolený jedným zo štyroch predsedov, ktorým zostal až do svojej smrti v roku 1950. Takmer tridsaťdva rokov. Najdlhšie v jej histórii.

hotvárna, jeho politická činnosť taká rôznorodá a zasahujúca do života slovenskej spoločnosti naprieč režimami, ale vždy neprehliadnuteľná, že musela vyvolávať aj odpor, často nenávisť. Ale tiež činy, na ktoré nezabúdame a oceňujeme. Napríklad len v auguste 2019 máme dva jubilejné podnety na chválu. My Petružalčania si 14. augusta pripomenieme sto rokov od pripojenia Petružalky k republike. Šrobár bol pri tom. Vedenie Matice slovenskej má pripravenú pamätnú tabuľu na tento akt, len čo to podmienky vo vedení bratislavskej a petržalskej samosprávy dovoľia, bude inštalovaná. A na konci augusta uplynie sedemdesiatpäť rokov od vyhlásenia Slovenského národného povstania. Šrobár bol pri tom. Bol jeden z dvoch predsedov Slovenskej národnej rady riadiacej povstania. SNP ukázalo svetu a Česku, že Slováci sú svojprávnym, demokratickým národom.

Jozef SCHWARZ

Matica slovenská „ožila“ aj zásluhou Vavra Šrobára

1918 určite aj myšlienka znovuzrodenia Matice slovenskej. Na jej druhom vzniku v roku 1919 má rozhodujúce miesto opäť Vavro Šrobár, ktorý v dobovej terminológii ako minister plnomocník vlády Československej republiky pre správu Slovenska vydal 1. januára 1919 nariadenie č. 1/1919 O Slovenskej Matici. Týmto nariadením zrušil bývalé rozhodnutie uhorského ministra vnútra z 12. novembra 1875 o rozpustení MS a nezákonne zhabanie majetku. V ten istý deň vydal

kultúrnu úroveň národa. Čím vzdelanejší je národ, tým spôsobiljší je stvoriť si podmienky štátneho života, tým silnejší je v závodeni s inými národmi a tvrdší je v hájení svojej politickej a národnej svojbytnosti.“ Týmto aktom sa začala víťazná cesta Matice slovenskej na duchovnom rozvoji slovenskosti, Slovákov a Slovenska, ktorá trvá už sto rokov. Práve v týchto dňoch (4. augusta) si pripomíname storočnicu oživotvorenia Matice slovenskej ako organizácie. V živote

Vraj kontroverzná, prepytujeme osobnosť. Apropos, kontroverzný. Slovo dnešných čias! Ak neviem kam z konopí, tak šup do kontroverzie. Doslova. Slovník nášho jazyka nepozná pojem kontroverzný, iba kontroverziu. Čo znamená – spor, rozpor, hádka; sporná vec. Z toho vyplýva, že nie postava Vavra Šrobára je kontroverzná, ale prístup nás ostatných k jeho osobe a zástoju v slovenských dejinách je sporný, rozporný a či hádavý. Osobnosť Vavra Šrobára bola taká mno-

OČAMI MATIČIARA

Koncom tohtoročného augusta sa členovia folklórnych kolektívov pri Súkromnej základnej umeleckej škole Kudlovská v Humennom zúčastnili na veľkých medzinárodných festivaloch v Česku a v Bulharsku.

Festivaly sa nekončia

V Českej republike sa 14. – 18. augusta 2019 predstavil matičnej verejnosti dobre známy Folklórny súbor Chemlon Humenné na šesťdesiatom piatom ročníku Medzinárodného folklórneho festivalu Červený Kostelec, kde reprezentoval slovenskú a rusínsku tradičnú ľudovú kultúru v konkurencii sedemdesiatich profesionálnych a amatérskych kolektívov. Na festivale sa zúčastnilo päť umeleckých súborov z Česka a dvanásť zo zahraničia – zo Slovenska, z Talianska, zo Srbska, z Bulharska, Japonska, Francúzska, Argentíny, Panamy, Veľkonočných ostrovov, Taiwanu a zo Spojených štátov amerických.

Folklórny súbor Chemlon v zostave i s mužskou speváckou skupinou Hačure a dievčenskou speváckou skupinou Bosoročky sa predstavil so zemlinskými a s rusínskymi spevmi a tancami z regiónu horného Zemplína v choreografii doc. Vladimíra Marušina, Art.D., a hudobnom spracovaní Miroslava Kerekaniča a Jána Saloka. Premiérovo na zahraničných pódiiach uvedú nové tance – Utopená krása zo zatopenej rusínskej oblasti Starina, kde vystáhovali sedem obcí s rusínskym obyvateľstvom, aby tu mohla vzniknúť rovnomená vodárenská nádrž, a Raslavický verbunk z obce široko-daleko známej svojimi folklórnymi tradíciami. Bonusom boli spevácke prezentácie humenských spevákov – sólistov Ľudovíta Džubáka a Vandy Marínčákovéj. Ľudovú hudbu na tomto festivale viedol vynikajúci primáš Štefan Gálik.

V termíne od 20. do 27. augusta 2019 sa kolektívny spomínanej školy, rozšírené o Detský folklórny súbor Chemloňáčik, zúčastnili na medzinárodnom folklórnom festivale Na brehu mora v Aheloy v Bulharsku. Svoje umenie predviedli v konkurencii folklórnych kolektívov z Bulharska, Ukrajiny, Rumunska, Izraela, Turecka a zo Srbska.

Miroslav KERKANIČ

Na vrchole nášho prírodného symbolu nechýbali matičiari

Národný výstup na Kriváň 2019

Peter VRLÍK a Marek NEMEC – Foto: Jozef PAULENKA

Tohtoročný Národný výstup na Kriváň bol zasvätený dvom výročiam – stému výročiu založenia Tatranského spolku turistického (TST) a sto šesťdesiatemu výročiu narodenia Aurela Stodolu, významného slovenského vedca, otca parných turbín. Od skorých raňajších hodín 17. augusta prúdilo na náš prírodný národný vrchol množstvo turistov. Nechýbali medzi nimi ani členovia Matice slovenskej či Mladej Matice z celého Slovenska.

O jedenástej hodine predpoludním po zhruba štvorhodinovom výstupe rozozvučala vrchol Kriváňa slovenská hymna, po ktorej prítomných privítal predseda Klubu slovenských turistov Liptova Ján Lupták. Následne sa všetkým prihovoril Vladimír Gábriš za Klub slovenských turistov a za Maticu slovenskú vystúpil s prejavom Milan Stromko, člen dozorného výboru MS a predseda Krajskej rady MS v Žilinskom kraji. Oficiálnu časť programu výstupu na vrchole Kriváňa ukončila hymna Matice slovenskej Kto za pravdu horí.

Ďalší program v popoludňajších hodinách prebiehal v ATC Račkova dolina. Tu sa okrem turistov, účastníkov výstupu a verejnosti zišli aj organizátori tohto tradičného podujatia. Pod moderátorským dohľadom sa prítomným

„Vrcholové družstvo“ mladých matičiarov a činníkov Matice na symbolickom tatranskom štíte

prihovoril starosta obce Pribylina Juraj Kohút, primátor mesta Liptovský Mikuláš Ján Blcháč, predseda sekcie pešej turistiky Jundro Racek, Ivan Bubelíny a dlhoročný člen organizačného výboru

a predseda Spoločnosti Aurela Stodolu Marián Moravčík. Prítomní boli aj zástupcovia Matice slovenskej – podpredseda MS Marek Nemeč, tajomník MS Viliam Komora a riaditeľ Členského ústredia MS Martin Fejko. Samozrejme, medzi prítomnými účastníkmi bolo aj početné zastúpenie členov Mladej Matice z rôznych kútov Slovenska. Po príhovoroch do života uviedli publikáciu od Petra Vrlíka Rozprávania o Kriváni a účastníci zapálili vatru, pri ktorej v pohodovej atmosfére si vymieňali zážitky z výstupu. Matica slovenská patrí už tradične k organizátorom Národných výstupov na Kriváň, veď predsa ide o symbol hrdosti na náš národ, ktorý pomyselne drží ochranu nad naším Slovenskom, tak ako to už vyše stopäťdesiat rokov robí aj Matica slovenská.

Šatnica Matice predstavila pôvodné slovenské kroje v Bratislave aj Hrušove

Tradične dobrý matičný nápad

Veronika MATUŠKOVÁ – Foto: IU MS

O pôvodné slovenské kroje z národopisnej Šatnice Matice slovenskej je čoraz väčší záujem. Po výstavách vo Vrútkach a v Novej Bani sa v auguste 2019 predstavili na výstave Party v 21. storočí v Bratislave a na Hontianskej paráde v Hrušove.

Kroje z matičnej šatnice

Verejnosť spoznala kroje zo Šatnice MS na vernisáži výstavy Party v 21. storočí v Kostole Klarišiek v Bratislave, ktorá sa konala 15. augusta v rámci Kultúrneho leta a

Hradných slávností Bratislava 2019. „Zo Šatnice MS sa na tejto výstave predstavili kroje z Turca, Kojšova, zo Zákamenného, z Polomky, Liptovských Sliačov, Podkarpatskej Rusi a Oščadnice. Šatnica v súčasnosti sprístupňuje verejnosti až 1658 pôvodných mužských a ženských krojov zo štyridsiatich tradičných regiónov Slovenska,“ priblížila Milada Špalková, vedúca Šatnice MS, ktorú návštevníci nájdú v Martine pod názvom Požičovňa kostýmov a krojov MS. Projekt Party v 21. storočí pod oficiálnou značkou Slovenska GOOD IDEA SLOVAKIA/DOBRY NĀPAD SLOVENSKO zobrazuje zaniknuté či málo

známe party a vence na umeleckých obrazoch, ktorými chcú organizátori zatraktívniť slovenský folklór a tradície aj pre mladšie generácie. Výstava potrvá do 8. septembra 2019.

Aj na dvadsiatom štvrtom ročníku populárnej Hontianskej parády v Hrušove 16. a 17. augusta, ktorej spolorganizátorom je tiež Matica slovenská, si mohli návštevníci pozrieť výstavu krojov zo Šatnice MS. Predstavili sa ženské kroje z Čataja a Jedlových Kostolian, mužské kroje zo Šumiaca, Suchej Hory, z Polomky, Liptovských Sliačov a Važca, ako aj ďalšie krojové súčasti z rôznych kútov Slovenska.

Súbor Slovenskí rebeli z Komárna reprezentoval vo Francúzsku

Ukázali folklór aj čepčenie nevesty

Text a foto: Jana PIPÍŠKOVÁ

Súbor Slovenskí rebeli, ktorý pôsobí pri Dome Matice slovenskej v Komárne, v zahraničí vystupuje pod názvom Komárňan. V minulých dňoch účinkoval na viacerých podujatiach v okolí francúzskeho mestečka Saujon v regióne Poitou-Charentes, ktorý sa nachádza v západnej časti Francúzska. Otvárací ceremoniál tamojšieho letného festivalu vrcholil práve vystúpením Komárňanov a pätnásťminútovým ohňostrojom. Pätnásteho augusta pri príležitosti sviatku Nanebovzatia Panny Márie uviedli program v tamojšej katedrále postavenéj v rannej gotike, kde vďaka „rebelom“ zazneli počas

slávnostnej omše slovenské piesne aj Otčenáš. Každý deň mali naši folkloristi niekoľko predstavení. V itinerári zájazdu bol aj deň so šiestimi vystúpeniami v dvoch mestách. Ako ďalej predstavil program súboru jeho manažér, scenárista, režisér i tanečník Jozef Černek, na prijatí primátorov a predstaviteľov vedenia departementu Charente-Maritime delegácia zo Slovenska odovzdala dary a pozdravy predsedu Nitrianskeho VÚC, Matice slovenskej a tiež primátora mesta Komárno. Všetkým vyslancom a predstaviteľom súborov z viacerých krajín odovzdali slovenské víno, špeciality mesta Komárno, ale aj

publikácie MS. Do reprezentačného programu Komárňanskí rebeli zaradili tance z východného Slovenska, ale i z Horehronia a francúzskemu publiku predstavili aj náš typický zvyk čepčenia nevesty.

Súbor Slovenskí rebeli vo Francúzsku

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 31/2019 sme sa pýtali, kedy si veľká rodina matičiarov, vlastencov a priaznivcov národnej inštitúcie pripomenula jej storočnicu. Správne odpovedali tí, ktorí napísali, že storočnicu oživotvorenia Matice slovenskej sme si pripomenuli 4. augusta 2019 v Martine. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Gabriela Wagnerová, Nitra-Dražovce; Ivan Šarkan, Martin; Jozef Miko, Michalovce. V týchto dňoch sme si pripomínali aj prijatie Ústavy SR. Fundamentálny zákon štátu slávnostne vstúpil do platnosti podpisom v Rytierskej sieni Bratislavského hradu 3. septembra 1992, kam ho spolu s pečatou a vlajkou priniesli vtedajší aktívni politici – ako to napokon dokumentujú aj historické snímky a pripomína kolegyňa Eva Zelenayová v otváracom článku aktuálnych SNN.

• **Ktorý slovenský politik niesol na ceremónii v ten deň do reprezentatívnych priestorov hradu tento základný aj zakladajúci štátno-právny dokument?**

Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu alebo na redakčný mail, ktoré sú uvedené v tiráži novin, našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do 10. septembra.

PRIPOMÍNAME SI

31. augusta

– londýnska exilová vláda ČSR vyhlásila povstalecké jednotky na Slovensku v roku 1944 za 1. Česko-slovenskú armádu, teda za oficiálne vojsko spoločného štátu; 75. výročie

1. septembra

Deň Ústavy SR; v roku 1992 Národná rada SR schválila ústavu ako najvyšší zákon samostatného štátu, proti ústave hlasovali poslanci KDĽ, maďarskí poslanci na protest opustili rokovaciu sálu

– pred osemdesiatimi rokmi (1939) sa začala druhá svetová vojna, ktorá i nášmu národu priniesla veľa utrpenia a vyžiadala si aj mnoho obetí na frontoch, v SNP, pri prenasledovaní občanov, vypalovaní obcí, bombardovaní miest, v koncentračných táboroch a následne ešte aj v povojnových popravách

– v roku 1949 vznikla Slovenská filharmónia, prvými dirigentmi boli Václav Talich a Ľubomír Rajter, jej súčasťou sa postupne stali Slovenský filharmonický zbor, Slovenský komorný orchester a Slovenské kvarteto; 70. výročie

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi prvýkrát vzniklo v Trnave profesionálne divadlo (1974)

2. septembra

– na povstalecký vysielateľ v Banskej Bystrici zhodilo nemecké letectvo v roku 1944 štyridsaťosem bômb, vysielanie však pokračovalo takmer bez prerušenia náhradným vysielateľom, len menej výkonným; 75. výročie

3. septembra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi (v roku 1924) sa prvýkrát bežal Košický maratón; jeho štart má aj výtvarné pozadie: národný umelec Arpád Račko vytvoril na jeho počesť sochu Maratónca, osadenú na mieste štartu, a bustu legendárneho etiópskeho bežca Abebe Bikilu

– nemecké letectvo v roku 1944 podniklo útok na povstalecké letisko Tri duby (dnes medzinárodné letisko Sliač), zničilo päť lietadiel a zahynulo tridsaťpäť slovenských pilotov, mechanikov a pracovníkov letiska

4. septembra

– storočnica legendárneho huslistu Eugena Farkaša, primáša chýrneho Ľudového orchestra Slovenského rozhlasu (1919 – 1974)

– slovenský filmový režisér Juraj Herz by oslávil osemdesiatpäťku, rozlúčil sa s nami pred rokom

5. septembra

– pred dvesto deväťdesiatimi rokmi (1729) vyhorelo mesto Skalica, akoby zárazkom sa zachránilo niekoľko domov

– toho istého dňa sa vzbúрили občania Myjavy a vyhnali stoličných úradníkov a patrolu, ktorá prišla zatknúť evanjelického kňaza Daniela Krmana, za údajné podnecovanie k vzburu ho potom odsúdili na doživotie

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi velenie povstaleckej armády vyhlásilo mobilizáciu mužov do tridsiatich piatich rokov, do zbrane nastúpilo päťnásťtisíc vojakov

– počas bojov medzi našimi povstalcami a nemeckou armádou do tla zhorela obec Telgárt

6. septembra

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi (1944) sa na povstaleckom území Slovenska poštát-nili školy

(jč)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.